

Katecheza biblijna w rodzinie

Dyrektoria katechetyczne wymieniają sześć podstawowych zadań katechezy: rozwijanie poznania wiary, wychowanie liturgiczne, formacja moralna, wychowanie do modlitwy, wychowanie do życia wspólnotowego oraz wprowadzenie do misji¹. Katecheza rodzinna we właściwy dla siebie sposób powinna wypełniać te zadania. Aby mogło to się dokonywać, potrzebna jest właściwa formacja małżonków i rodziców oraz pomoc udzielana przez katechetyków bezpośrednio rodzinom oraz duszpasterstwu rodzin.

Niniejszy artykuł dotyczy katechezy biblijnej, która związana jest ze wszystkimi wymienionymi wyżej zadaniami. W odniesieniu do katechezy w rodzinie uwaga zostanie zwrócona przede wszystkim na biblijną modlitwę rodzinną oraz na czytanie Pisma Świętego. Źródłami dla tej publikacji są dokumenty Soboru Watykańskiego II i dokumenty posoborowe dotyczące katechezy w domowym Kościele. Najpierw zostaną podane wytyczne ogólne dla katechezy rodzinnej wynikające z dokumentów kościelnych, a następnie wskazówki i propozycje dla katechezy biblijnej wynikające z własnej refleksji autorki opartej na dokumentach katechetycznych.

Celem publikacji jest zwrócenie uwagi na problematykę katechezy rodzinnej, przybliżenie zagadnienia katechezy biblijnej i podanie konkretnych propozycji dla katechezy biblijnej w rodzinie.

1. Wytyczne ogólne z dokumentów kościelnych dotyczące katechezy w domowym Kościele

Dokumenty soborowe i posoborowe określają rodzinę domowym Kościołem. Wyrażenie to sugeruje, że rodzina jest środowiskiem modli-

BEATA STYPUŁKOWSKA – dr teologii, wykładowca Wyższego Instytutu Teologicznego w Częstochowie oraz pracownik Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Częstochowskiej i Diecezji Sosnowieckiej.

¹ KONGREGACJA DS. DUCHOWIEŃSTWA, *Dyrektorium ogólne o katechizacji* (DOK) 85-86, Poznań 1998; KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce* (PDK) 23-30, Kraków 2001.

twy i przekazywania wiary. Najpierw zostaną omówione miejsca w dokumentach kościelnych, w których stosowany jest zwrot domowy Kościół, następnie uwaga zostanie skoncentrowana na modlitwie rodzinnej i rozmowach o wierze i moralności.

1.1. Określenie „domowy Kościół”

Rodzina została nazwana na Soborze Watykańskim II domowym Kościołem². Sformułowanie to odnajdujemy również kilka razy w adhortacji *Familiaris consortio*³ i jeden raz w adhortacji *Catechesi tradendae*⁴ Jana Pawła II, powtarza je papież Franciszek⁵, a w *Katechizmie Kościoła Katolickiego* w ten sposób zatytułowany jest cały paragraf⁶. O osobach, które przyjmowały wiarę z całym swym domem i tworzyły wspólnotę chrześcijańską, mamy wzmianki już w Dziejach Apostolskich i w listach świętego Pawła (Dz 18, 1. 8; 16, 31; 11, 14; Rz 16, 3-4).

W Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* rodzina została nazwana domowym Kościołem ze względu na to, że rodzice są dla swoich dzieci pierwszymi zwiastunami wiary i pielęgnują właściwe każdemu z nich powołanie, ze szczególną troskliwością powołanie

² CONCILIIUM VATICANUM II, *Constitutio dogmatica Ecclesiae „Lumen gentium”* (KK) 11, AAS 57 (1965), 16, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”*, w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 2002, 114; CONCILIIUM VATICANUM II, *Decretum de apostolatu laicorum „Apostolicam actuositatem”* (DA) 11, AAS 58 (1966), 848, *Dekret o apostolstwie świeckich „Apostolicam actuositatem”*, w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, 387.

³ IOANNES PAULUS II, *Adhortatio apostolica de Familiae Christianae muneribus in mundo huius temporis „Familiaris consortio”* (FC), AAS 74 (1982), 81-191, JAN PAWEŁ II, *Adhortacja apostolska o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym „Familiaris consortio”*, w: *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1, Kraków 2006, 89-213.

⁴ TENŻE, *Adhortatio apostolica de catechesi nostro tempore tradenda „Catechesi tradendae”* (CT), AAS 71 (1979), 1277-1340, JAN PAWEŁ II, *Adhortacja apostolska o katechizacji w naszych czasach „Catechesi tradendae”*, w: *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1, 7-87.

⁵ FRANCISCUS, *Adhortatio apostolica postsynodalis de Amore in Familia „Amoris laetitia”* (AL) 67, AAS 108 (2016) 4, 338, FRANCISZEK, *Adhortacja apostolska o miłości w rodzinie „Amoris laetitia”*, Wrocław 2016, 56-57; tamże 86, AAS 108 (2016) 4, 346, FRANCISZEK, *Adhortacja apostolska o miłości w rodzinie „Amoris laetitia”*, 72-73; tamże 318, AAS 108 (2016) 4, 442, FRANCISZEK, *Adhortacja apostolska o miłości w rodzinie „Amoris laetitia”*, 266-267.

⁶ KKK 1655-1658.

duchowne⁷. Podobnie wypowiada się dekret o apostołstwie świeckich, mówiąc o tym, że chrześcijańscy małżonkowie są dla siebie nawzajem, dla swoich dzieci i innych domowników współpracownikami łaski i świadkami wiary. Dla dzieci są pierwszymi zwiastunami wiary i wychowawcami⁸. Ponadto dekret soborowy wyjaśnia, że rodzina może okazać się domowym Kościołem przez wzajemną miłość członków i wspólnie zanoszoną do Boga modlitwę⁹.

W adhortacji *Familiaris consortio* Jan Paweł II sześć razy używa określenia „Kościół domowy”, a raz „mały Kościół” w odniesieniu do rodziny¹⁰. Najpierw papież mówi o tym, że Objawienie i właściwe urzeczywistnienie komunii kościelnej ma miejsce w rodzinie chrześcijańskiej i dlatego rodzinę można nazywać Kościołem domowym¹¹. Następnie, mówiąc o posłudze ewangelizacji w rodzinie chrześcijańskiej, stwierdza, że przyszłość ewangelizacji w dużej mierze zależy od Kościoła domowego¹². To apostołskie posłannictwo rodziny jest zakorzenione w sakramencie chrztu świętego, a przez sakrament małżeństwa otrzymuje moc dla przekazywania wiary oraz uświęcania i przemiany współczesnego społeczeństwa wedle zamysłu Bożego¹³. Przekazywanie wiary przez rodziców dotyczy przede wszystkim dzieci i młodzieży. Niejednokrotnie Kościół domowy jest jedynym miejscem prawdziwej katechezy¹⁴. Posługa ewangelizacyjna, jaką podejmują małżonkowie i rodzice chrześcijańscy w Kościele domowym, jest zasadniczą posługą Kościoła i powinna ona pozostawać w wewnętrznej komunii i odpowiedzialnej harmonii z wszystkimi innymi posługami na rzecz Ewangelii oraz katechezy, obecnymi i działającymi we wspólnocie kościelnej – diecezjalnej i parafialnej¹⁵. Głoszenie Ewangelii nie powinno się ogra-

⁷ KK 11, AAS 57 (1965), 16, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, 114.

⁸ DA 11, AAS 58 (1966), 848, w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, 387.

⁹ Tamże.

¹⁰ FC 21, 48, 52, 53, 54, 59 i 65, AAS 74 (1982), 104, 139, 144, 145, 146, 151 i 158.

¹¹ Tamże 21, AAS 74 (1982), 104, *Adhortacje apostołskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, 119.

¹² Tamże 52, 65, AAS 74 (1982), 144, 158, *Adhortacje apostołskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, 162, 178.

¹³ Tamże 52, AAS 74 (1982), 144, *Adhortacje apostołskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, 162.

¹⁴ Tamże 52, AAS 74 (1982), 144, *Adhortacje apostołskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, 162; CT 68, AAS 71 (1979), 1333, *Adhortacje apostołskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, 80.

¹⁵ FC 53, AAS 74 (1982), 145, *Adhortacje apostołskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, 163-164.

niczać do własnej rodziny. Posługa ewangelizacyjna winna wychodzić także poza wspólnotę domową i być skierowana do ludzi stojących „daleko”, do rodzin, które jeszcze nie wierzą i do rodzin chrześcijańskich, które już nie żyją konsekwentnie wedle otrzymanej wiary¹⁶.

Katechizm Kościoła Katolickiego o Kościele domowym¹⁷ mówi w części drugiej, poświęconej celebracji misterium chrześcijańskiego¹⁸ w kontekście sakramentu małżeństwa¹⁹. Najpierw odwołuje się do Świętej Rodziny Józefa i Maryi, w której wzrastał Chrystus, i mówi o pierwszych wierzących, którzy nawracali się „z całym swym domem”²⁰. Powołując się na Sobór Watykański II²¹, Katechizm przywołuje sformułowanie Kościoła domowy w odniesieniu do rodziny²², w której praktykowane jest kapłaństwo chrzcielne ojca rodziny, matki, dzieci i wszystkich członków rodziny²³. W podsumowaniu czytamy uzasadnienie, że chrześcijański dom rodzinny dlatego nazywany jest Kościołem domowym, ponieważ jest miejscem, gdzie dzieci otrzymują pierwsze głoszenie wiary²⁴.

W domowym Kościele rodzice na mocy sakramentu małżeństwa są katechetami swoich dzieci. Wyraźnie o tym mówi soborowa deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim, w której czytamy, że do obowiązków rodziców należy uczenie dzieci poznawania i czci Boga, a także miłowania bliźniego²⁵. W rodzinie małe dziecko otrzymuje pierwsze elementy katechezy, na którą składają się proste słowa o dobrym Ojcu w niebie i krótkie modlitwy rozpoczynające dialog z Bogiem, którego słowa nauczy się później słuchać²⁶. Powinnością katechetów jest przygotowanie rodziców do prowadzenia katechezy rodzinnej nie tylko dla najmłodszych dzieci, ale stałe uzupełnianie katechezy szkolnej i pa-

¹⁶ Tamże 54, AAS 74 (1982), 146, *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, 164-165.

¹⁷ KKK 1655-1658.

¹⁸ Tamże 1066-1690.

¹⁹ Tamże 1601-1666.

²⁰ Tamże 1655.

²¹ KK 11, AAS 57 (1965), 16, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, 114.

²² KKK 1656.

²³ Tamże 1657; KK 10, AAS 57 (1965), 14, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, 113.

²⁴ KKK 1666.

²⁵ CONCILIUM VATICANUM II, *Declaratio de educatione christiana „Gravissimum educationis”* (DE) 3, AAS 58 (1966), 731, *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim „Gravissimum educationis”*, w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, 317; FC 60, AAS 74 (1982), 152, *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, 171.

²⁶ CT 36, AAS 71 (1979), 1308, *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, 47.

rafialnej przez wszystkie etapy edukacji, a po opuszczeniu przez dzieci rodzinnego gniazda do wzajemnego ubogacania się przez małżonków świadectwem wiary. Na katechezę rodzinną składają się przede wszystkim wspólna modlitwa oraz rozmowy o wierze i moralności, poparte własnym przykładem rodziców.

1.2. Modlitwa rodzinna

Kościół domowy jest miejscem, w którym zebrani są dwaj lub trzej w imię Jezusa (Mt 28, 19). Papież Jan Paweł II w adhortacji *Familiaris consortio* przypomina, że modlitwa rodzinna, czyli wspólna modlitwa męża i żony, rodziców i dzieci, czerpie swą treść z samego życia rodzinnego²⁷. Radości i bóle, nadzieje i smutki, narodziny i rocznice urodzin, rocznice ślubu rodziców, wyjazdy, rozłąka i powroty, dokonywanie ważnych i trudnych wyborów, śmierć drogich osób itd. oznaczają wkroczenie Boga w dzieje rodziny i mogą być przeżywane w duchu wiary i modlitwy przez Kościół domowy²⁸.

Papież Franciszek w adhortacji *Amoris laetitia* mówi o tym, że każdego dnia rodzina powinna znaleźć kilka minut, aby zjednoczyć się z Bogiem, powiedzieć Mu o tym, co ją niepokoi, modlić się za swoje potrzeby, za kogoś, kto przeżywa trudny okres, zwrócić się o pomoc, kochać, dziękować za życie i dobre rzeczy, prosić Matkę Bożą, by chroniła rodzinę pod swym macierzyńskim płaszczem²⁹. Mówiąc o przekazywaniu wiary w rodzinie, Franciszek zwraca uwagę na to, że istotne znaczenie ma to, by dzieci widziały w konkretny sposób, że dla ich rodziców modlitwa jest ważna³⁰. Chwile modlitwy rodzinnej będą miały znaczenie ewangelizacyjne³¹.

1.3. Rozmowy o wierze i moralności

W dokumentach Soboru Watykańskiego II mamy wiele wzmianek o katechezie rodzinnej³². Również *Katechizm Kościoła Katolickiego* i

²⁷ FC 59, AAS 74 (1982), 151, *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, 170.

²⁸ Tamże.

²⁹ AL 318, AAS 108 (2016) 4, 442, FRANCISZEK, *Adhortacja apostolska o miłości w rodzinie „Amoris laetitia”*, 266.

³⁰ AL 288, AAS 108 (2016) 4, 427, FRANCISZEK, *Adhortacja apostolska o miłości w rodzinie „Amoris laetitia”*, 236.

³¹ Tamże.

³² KK 11, 35 AAS 57 (1965), 15-16, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, De-*

inne dokumenty kościelne mówią o rodzicach jako o pierwszych zwiastunami wiary³³, a o domu rodzinnym, że jest pierwszą szkołą życia chrześcijańskiego³⁴, a nawet pierwszym seminarium³⁵.

Sobór Watykański II w deklaracji o wychowaniu chrześcijańskim podaje, że zadaniem rodziców chrześcijańskich jest uczenie dzieci poznawania i czci Boga oraz miłowania bliźniego³⁶. Chodzi przede wszystkim o dawanie przykładu własnego życia, który jest poparty odpowiednim słowem.

Jan Paweł II w adhortacji *Catechesi tradendae* zwraca uwagę, że katecheza w rodzinie ma swój szczególny charakter, niczym w żaden sposób niezastąpiony³⁷. Rodzice powinni rozpocząć katechezę dzieci w zaraniu dzieciństwa³⁸. Wydarzenia rodzinne, takie jak przyjmowanie sakramentów, obchód świąt liturgicznych, narodziny dziecka czy żałoba – winny być wyjaśniane w sposób chrześcijański³⁹. Najważniejsze problemy wiary i życia chrześcijańskiego, omawiane na nowo w atmosferze rodzinnej, mają stanowić treść katechezy, za którą odpowiedzialni są rodzice. To oni w życiu rodzinnym podejmują i prowadzą dalej formację, otrzymaną skądinąd w sposób metodyczny⁴⁰.

klaracje, 114, KK 11 AAS 57 (1965), 40, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, 138; CONCILIIUM VATICANUM II, *Constitutio pastoralis de Ecclesia in Mundo huius temporis „Gaudium et spes”* (KDK) 52, AAS 58 (1966), 1073, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*, w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, 568; DA 11, AAS 58 (1966), 848, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, 387; Tamże 30, AAS 58 (1966), 861, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, 399; DE 3, AAS 58 (1966), 731, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, 317.

³³ KKK 1656; AL 19, 287-290; AAS 108 (2016) 4, 318, 426-428, FRANCISZEK, *Adhortacja apostołska o miłości w rodzinie „Amoris laetitia”*, 18, 234-238.

³⁴ KKK 1657; KK 10, AAS 57 (1965), 14, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, 113, KDK 52, AAS 58 (1966), 1073, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, 568.

³⁵ FC 53, AAS 74 (1982), 145, *Adhortacje apostołskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, 163-164.

³⁶ DE 3, AAS 58 (1966), 731, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, 317.

³⁷ CT 68, AAS 71 (1979), 1333, *Adhortacje apostołskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1, 79.

³⁸ Tamże 36, AAS 71 (1979), 1308, *Adhortacje apostołskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, 47; Tamże 68, AAS 71 (1979), 1333, *Adhortacje apostołskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1, 79, FC 60, AAS 74 (1982), 152, *Adhortacje apostołskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, 171.

³⁹ CT 68, AAS 71 (1979), 1333, *Adhortacje apostołskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, 79.

⁴⁰ Tamże.

2. Propozycje dotyczące biblijnej katechezy rodzinnej

Źródłem formalnym każdej katechezy jest słowo Boże, które jest zawarte w Piśmie Świętym i Tradycji. Dlatego też i katecheza rodzinna prowadzona w sposób stały winna przybliżać słowo Boże. Rodzice powinni się przede wszystkim przygotować do prowadzenia katechezy biblijnej, w dalszej kolejności do katechezy opartej na *Katechizmie Kościoła Katolickiego* i innych dokumentach Tradycji. Zakresem zainteresowania niniejszego artykułu jest katecheza biblijna, dlatego też problematyka katechezy rodzinnej zostanie skoncentrowana na tym elemencie.

Najpierw zostanie omówiona modlitwa biblijna w rodzinie, a następnie zagadnienie czytania Pisma Świętego według różnych założeń.

2.1. Modlitwa biblijna w rodzinie

W gronie rodzinnym można na różny sposób modlić się modlitwami biblijnymi oraz rozważać Pismo Święte. Do modlitw biblijnych należą: Ojcze nasz, różaniec, psalmy. Natomiast rozważanie Pisma Świętego może przebiegać według praktyki *lectio divina*. Nieco uwagi poświęcono również kilku metodom modlitewnym towarzyszącym studium biblijnemu, które mogą być praktykowane w rodzinie. Dzięki wspólnej modlitwie w rodzinie będzie realizowane przede wszystkim wychowanie do modlitwy, które należy do jednego z sześciu zadań katechezy. Wychowywać do modlitwy można najskuteczniej przez organizowanie warunków i samą modlitwę. Niekiedy potrzebne są słowa wyjaśnienia, jednak nie mogą one przesłonić czy wręcz zastąpić samej praktyki modlitwy.

2.1.1. Ojcze nasz

Uczucia Jezusa odzwierciedlają się w modlitwie *Ojcze nasz*, której nauczył On swoich uczniów i która jest wzorem wszelkiej modlitwy chrześcijańskiej⁴¹. *Ojcze nasz* jest syntezą całej Ewangelii⁴². W katechezie jest podstawową modlitwą chrześcijanina. *Katechizm Kościoła Katolickiego* poświęca jej cały dział drugi⁴³ w części czwartej

⁴¹ DOK 85.

⁴² DOK 85; KKK 2761 cytuje słowa Tertuliana: „Modlitwa Pańska jest rzeczywiście streszczeniem całej Ewangelii”.

⁴³ KKK 2759-2865.

traktującej o modlitwie chrześcijańskiej⁴⁴, analizując jej poszczególne wezwania.

Należy pamiętać, że Modlitwa Pańska jest przede wszystkim modlitwą biblijną. W przekazie synoptycznym mamy wyraźną wskazówkę, że jej słów nauczył uczniów sam Jezus (Łk 11, 1-4; Mt 6, 7-15).

2.1.2. Różaniec

W rodzinnej katechezie biblijnej warto praktykować różaniec według metody Jana Pawła II⁴⁵, w której podkreślony został moment słuchania słowa Bożego. Jan Paweł II w następujący sposób wyjaśnia, na czym może polegać słuchanie słowa Bożego podczas odmawiania różańca: „Aby dać medytacji podstawy biblijne i większą głębię, dobrze jest, po zapowiedzi tajemnicy, *odczytać odnośny tekst biblijny*, który, zależnie od okoliczności, może być krótszy albo dłuższy. Inne słowa nie są bowiem nigdy tak skuteczne, jak Słowo natchnione. Należy go słuchać, mając pewność, że jest to Słowo Boga, wypowiedziane na dzisiaj i « dla mnie ». Przyjęte w ten sposób, wchodzi ono w różańcową metodologię powtarzania, nie powodując znużenia, jakie wywoływałoby zwykłe powtarzanie informacji dobrze już przyswojonej. Nie chodzi bowiem o przywoływanie na pamięć informacji, ale o to, by *pozwoić Bogu „mówić”*. Przy pewnych uroczystych okazjach wspólnotowych słowo to można odpowiednio objaśnić krótkim komentarzem”⁴⁶.

Ponieważ modlitwa różańcowa, polegająca na równoczesnym wymawianiu słów modlitwy i medytacji biblijnej, nie jest łatwa, należy

⁴⁴ Tamże 2558-2865.

⁴⁵ IOANNES PAULUS II, *Epistula apostolica de Mariali Rosario „Rosarium Virginis Mariae”* 29-37, AAS 95 (2003) 1, 26-31, JAN PAWEŁ II, *List apostolski o różańcu świętym „Rosarium Virginis Mariae”*, Kraków 2002, 25-31.

⁴⁶ Tamże 30, AAS 95 (2003) 1, 27: „Ut biblicum fundamentum maiorque meditationi altitudo adiungatur, expedit mysterii pronuntiationem augeri cuiusdam loci respondentis biblici lectione qui, secundum adiuncta, longior breviorve esse potest. Numquam enim consequuntur aliena verba sermonis inspirati propriam efficacitatem. Hic enim audiatur oportet, cum certo constet Verbum esse Dei in hodiernum tempus ac «pro me» prolatum. Sic acceptus sermo divinus in ipsam repetitionis Rosarii ingreditur viam neque taedium gignit quod simplici appellatione ad rerum notitias iam diu comparatas gigneretur. Nullo modo: non interest in memoriam revocare rei cuiusdam cognitionem, verum Deum “loqui” sinere. Aliqua data sollemni et communitaria opportunitate illustrari convenienter hic sermo divinus brevi commentatione potest”, JAN PAWEŁ II, *List apostolski o różańcu świętym „Rosarium Virginis Mariae”*, 26.

roztropnie ją proponować dzieciom. Odmówienie dziesiątki różańca może być już dla nich nużące. Jest to raczej modlitwa dla dorosłych.

2.1.3. Psalmi

Modlitwa psalmami lub innymi biblijnymi modlitwami⁴⁷ polega na odszukiwaniu w tekstach psalmów lub w innych tekstach biblijnych modlitw własnych przeżyć i doświadczeń oraz zanoszenie w jedności z Chrystusem osobistych próśb za pośrednictwem natchnionych modlitw. Księga Psalmów jest niejako streszczeniem całego Pisma Świętego, które przekazuje historię zbawienia i jest jednocześnie modlitwą Chrystusa, jak i modlitwą do Chrystusa.

Istnieje piękny *List do Marcelina o interpretacji psalmów*⁴⁸ św. Atanazego, który jest najstarszą w Kościele introdukcją do Psalterza⁴⁹, rozprawą na temat charakteru mesjańskiego i użytku psalmów w medytacji osobistej we wszystkich sytuacjach i potrzebach życiowych⁵⁰. Św. Atanazy zwraca uwagę na to, że gdy chodzi o inne księgi Pisma Świętego, czytający odnoszą słowa świętych autorów do tych spraw, które tam opisano, natomiast przy lekturze psalmów, obok prorocत्व o Zbawicielu, czytelnik przyjmuje te słowa za własne. Rozumie je i wypowiada nie jako cudze słowa, dotyczące kogoś innego, ale swoje własne. Słowa psalmów stają się jego osobistą modlitwą⁵¹. Św. Atanazy w swoim traktacie podaje wskazówki ułatwiające korzystanie z Psalterza. Ukazuje rodzaje modlitwy psalmów oraz określone sytuacje życiowe, w jakich można stosować poszczególne psalmy⁵². Takie zastosowanie psalmów przydatne jest w życiu każdego chrześcijanina. W ten sposób modlił się św. Atanazy.

⁴⁷ A. DŁUGOSZ – B. STYPULKOWSKA, *Wprowadzenie do dydaktyki biblijnej*, Kraków 2000, 115; B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, Częstochowa 2015, 379.

⁴⁸ Św. ATANAZY, *List do Marcelina o interpretacji psalmów* 2-9, tłum. A. Tronina, *VoxP* 10 (1990) 18, 310-315. Na temat tego listu zob.: E. FERGUSON, *Anhanasius' Epistola ad Marcellium in interpretationem Psalmorum*, „*Studia Patristica*” 16 (1985), 295-308; G.C. STEAD, *St. Athanasius on the Psalms*, „*Vigiliae Christianae*” 39 (1985), 65-78.

⁴⁹ A. TRONINA, *Wstęp*, w: Św. ATANAZY, *List do Marcelina o interpretacji psalmów*, *VoxP* 10 (1990) 18, 303. W katechezie biblijnej warto skorzystać również ze współczesnych komentarzy biblijnych.

⁵⁰ SZ. PIESZCZOCH, *Patrologia*, t. 1. *Działalność Ojców*, Gniezno 1994, 81.

⁵¹ Św. ATANAZY, *List do Marcelina o interpretacji psalmów* 11, tłum. A. Tronina, *VoxP* 10 (1990) 18, 316-317.

⁵² Tamże 14-26, tłum. A. Tronina, *VoxP* 10 (1990) 18, 318-326.

List św. Atanazego o interpretacji psalmów stanowi materiał zarówno na lekcję religii, jak i katechezę parafialną, a najlepiej na obie te formy równocześnie. Warto też rozpropagować ten tekst, aby uczniowie i ich rodzice mogli się z nim zapoznać również indywidualnie.

2.1.4. Lectio divina

Modlitwemu czytaniu Pisma Świętego sprzyja praktyka *lectio divina*⁵³, którą można stosować w rodzinie. Papież Benedykt XVI w adhortacji *Verbum Domini* poświęcił tej praktyce dużo uwagi jako najlepiej służącej spotkaniu z Chrystusem, żywym Słowem Bożym⁵⁴. Papież przypomniał jej podstawowe etapy: „rozpoczyna się ona czytaniem (*lectio*) tekstu, które rodzi pragnienie autentycznego poznania jego treści: co mówi tekst biblijny sam w sobie? Bez tego etapu istnieje ryzyko, że tekst stanie się tylko pretekstem, by nigdy nie wyjść poza własne myśli. Następuje później rozważanie (*meditatio*), w którym stawiamy sobie pytanie: co mówi tekst biblijny nam? Tutaj każdy osobiście, ale także wspólnota powinna otworzyć się na nie i z nim skonfrontować, ponieważ nie chodzi o rozważanie słów wypowiedzianych w przeszłości, ale w chwili obecnej. Dochodzi się następnie do etapu modlitwy (*oratio*), która zakłada pytanie: co my mówimy Panu w odpowiedzi na Jego Słowo? Modlitwa jako prośba, wstawiennictwo, dziękczynienie i oddawanie chwały jest pierwszym sposobem, przez który Słowo nas zmienia. Wreszcie *lectio divina* kończy się kontemplacją (*contemplatio*), podczas której przyjmujemy – jako dar Boga – Jego spojrzenie przy ocenie rzeczywistości i zapytujemy się: ja-

⁵³ B. SECONDIN, *Modlitwena lektura Pisma Świętego*, t. 1: *Zasady, przykłady i metoda medytacji lectio divina w grupie i dla osób indywidualnych*, tłum. A. Ryndak-Laciuga, Kraków 2006; B. SECONDIN, *Modlitwena lektura Pisma Świętego*, tom 2: *27 przykładów, aby nauczyć się medytacji Lectio divina*, tłum. A. Ryndak-Laciuga, Kraków 2006; „*Uważajcie jak słuchacie*” (Łk 8, 18). *Teoria i praktyka lectio divina*, red. H. Witczyk – S. Haręzga, Kielce 2003; M. MASINI, *Wprowadzenie do lectio divina. Teologia, metoda, duchowość, praktyka*, tłum. B. Żurowska, Kraków 2001; J. KOCHÉL, *W Szkole Słowa Bożego. Medytacje w rytmie lectio divina*, Opole 2001; J. KUDASIEWICZ, *Modlitwa Biblią. Wprowadzenie do lectio divina*, Kielce 2000; K. WONS, *Jak żyć słowem Bożym na co dzień*, Kraków 2000; W. ZATORSKI, *Użyć słowo Boże. Praktyka lectio divina*, Kraków 1999; E. BIANCHI, *Przemodlić Słowo. Wprowadzenie do lectio divina*, tłum. A. Tronina, Kraków-Tyniec 1998.

⁵⁴ BENEDICTUS XVI, *Adhortatio apostolica postsynodalis de Verbo Dei in vita et in missione Ecclesiae „Verbum Domini”* (VD), AAS 102 (2010) 11, 681-787, BENEDYKT XVI, *Posynodalna adhortacja apostołska o słowie Bożym w życiu i misji Kościoła „Verbum Domini”*, Kraków 2010.

kiego nawrócenia umysłu, serca i życia domaga się od nas Pan?”⁵⁵. Ojciec Święty uzupełnia cztery tradycyjne elementy: „Warto też przypomnieć, że *lectio divina* w swojej dynamice nie kończy się, dopóki nie doprowadzi do działania (*actio*), sprawiającego, że życie wierzącego staje się darem dla innych w miłości”⁵⁶.

Warto zwrócić uwagę, że podawanie kolejnych etapów *lectio divina* jest późniejszą praktyką. W tradycji mniszej *lectio divina* oznacza po prostu „Boże czytanie”, przybierające tyle różnych postaci, ile jest osób⁵⁷. Św. Benedykt w swojej Regule nie wymienił żadnych etapów, dlatego istnieje wiele sposobów praktykowania *lectio divina*. Można to czynić podejmując wybrany rodzaj studium biblijnego kursorycznego lub tematycznego. Wśród rodzajów studium kursorycznego można wyróżnić: studium wybranej Księgi, studium „całość w jeden rok”, studium według lekcjonarza niedzielnego, studium według lekcjonarza tygodniowego, studium według etapów historii zbawienia, studium według rodzajów ksiąg, studium według chronologii oraz studium według miejsca w kanonie⁵⁸. Wśród rodzajów studium tematycznego można wyróżnić: studium biograficzne, studium wybranych zagadnień oraz studium według lekcjonarza⁵⁹.

⁵⁵ Tamże 87, AAS 102 (2010) 11, 759: „[...] ea incipit lectione textus qui quaestionem provocat circa authenticam cognitionem eius argumenti: quid in se ipso biblicus dicit textus? Si praetermittitur hoc momentum, in periculum inciditur ne textus mutetur in praetextum ad minime egrediendum e nostris cogitationibus. Sequitur deinde meditatio in qua quaeritur: quid nobis biblicus dicit textus? Hic unusquisque singillatim, at etiam sicut communitas, tangi atque excuti sinere debet, quia agitur de verbis inspiciendis non in praeterito tempore, sed in praesens prolatis. Deinde ad tempu orationis venimus quae interrogationem praesumit: quid Domino in responsione ad eius Verbum dicimus? Oratio ad modum petitionis, intercessionis, gratiarum actionis et laudis, primus est modus quo Verbum nos transformat. Lectio divina denique concluditur contemplatione, in qua nos sicut donum Dei sumimus eundem Eius contuitum in rebus iudicandis et nos quaerimus: qualem conversionem mentis, cordis et vitae Dominus a nobis postulat?”, BENEDYKT XVI, *Posynodalna adhortacja apostolska o słowie Bożym w życiu i misji Kościoła „Verbum Domini”*, 92.

⁵⁶ Tamże: „Opportunum deinde memorandum est lectionem divinam sua in dynamica non concludi nisi ad actionem perveniat, quae existentiam credentem movet ut donum fiat pro aliis in caritate”, BENEDYKT XVI, *Posynodalna adhortacja apostolska o słowie Bożym w życiu i misji Kościoła „Verbum Domini”*, 93.

⁵⁷ B. ROLLIN, *Jak żyć dzisiaj Regułą św. Benedykta. Komentarz do Reguły*, red. S. Wirpszanka, Kraków-Tyniec 2005, w: <http://ps-po.pl/2014/03/01/kim-powinien-byc-mnich-powrot-do-zrodel-o-duchowosci-monastycznej-cz-3/>, [29. 04. 2016].

⁵⁸ B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 366-376.

⁵⁹ Tamże, 376-377.

Kierowanie się rytmem *lectio divina* w ciągu dnia tworzy określony styl życia. *Lectio divina* nie jest zwykłą metodą biblijną, jaką można wyróżnić spośród wielu metod biblijnych, ale metodą podstawową, szczególną, w ramach której inne metody mają być stosowane⁶⁰. Praktykę *lectio divina* rodzina może dostosować do swoich warunków życia. Poszczególne etapy (*lectio, meditatio, contemplatio*) można rozłożyć na cały dzień, można też praktykować tylko *lectio* lub *meditatio*. Przy *lectio* należy podjąć wysiłek poprawnego zrozumienia tekstu biblijnego. Można do tego zastosować zasady katechetycznej interpretacji Pisma Świętego⁶¹. *Meditatio* natomiast, według praktyki monastycznej, polega na długotrwałej recytacji danego tekstu i stopniowym zderzaniem go z życiem mnicha. W ten sposób dochodzi się nie tylko do zrozumienia danego fragmentu biblijnego, ale również do wyjaśnienia, co należy uczynić w danej sytuacji⁶². Poszczególni członkowie rodziny mogą dzielić się wieczorem owocami swojej medytacji biblijnej. Winno to jednak dokonywać się w atmosferze dobrowolności, a nie przymusu. Ważne jest, by dzieci mogły obserwować modlitwę swoich rodziców i od nich uczyły się kontaktu z Pismem Świętym.

2.1.5. Metody modlitewne towarzyszące studium biblijnemu

Katechetyczna dydaktyka biblijna zna wiele metod biblijnych, a wśród nich metody modlitewne towarzyszące studium biblijnemu. W rodzinie można je zastosować z powodzeniem. Należą do nich następujące metody: przepisywanie tekstów krótkich, uczenie się słów Pisma Świętego na pamięć oraz prowadzenie dziennika biblijnego.

Przepisywanie tekstów krótkich⁶³ polega na przepisywaniu każdego zdania w oddzielnej linijce. Metoda ta służy refleksji⁶⁴. Zastanawiamy

⁶⁰ Np. *lectio* jednego tekstu, skracanie, czytanie dłuższe całej księgi i wiele innych. Na temat metod biblijnych zob.: B. STYPUŁKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 347-384.

⁶¹ Tamże, 279-314.

⁶² Sz. HIZYCKI, *Czy mnich może złamać obietnicę daną przełożonemu? O pewnym prowokującym wątku w XVII „Rozmowie” Jana Kasjana*, w: <http://ps-po.pl/2017/06/29/czy-mnich-moze-zlamac-obietnice-dana-przełożonemu-u-o-pewnym-prowokującym-wątku-w-xvii-rozmowie-jana-kasjana/>, [01. 07. 2017].

⁶³ Tę metodę przedstawił Zbigniew Marek SJ na sympozjum katechetycznym dla wykładowców katechetyki, które odbyło się w Częstochowie w lutym w 1995 r., a następnie opublikował w artykule: *O korzystaniu z Pisma Świętego w głoszeniu zbawczego orędzia*, 47-64; A. DŁUGOSZ – B. STYPUŁKOWSKA, *Wprowadzenie do dydaktyki biblijnej*, 102; B. STYPUŁKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, Częstochowa 2015, 378.

⁶⁴ Warto zwrócić uwagę, iż pierwsze polskie przekłady ekumeniczne mają właśnie tę for-

się nad znaczeniem każdego zdania oddzielnie. Następnie należy poszukać wzajemnych związków między kolejnymi frazami.

Uczenie się słów Pisma Świętego na pamięć⁶⁵ jest metodą stosowaną w szkołach rabinackich. Również pierwotna *lectio divina* polegała na pamięciowym opanowywaniu tekstów biblijnych⁶⁶. Współcześnie sposób ten jest zalecany zwłaszcza przez protestantów, a niekiedy i katolików⁶⁷. Metody wspomagające zapamiętywanie tekstów to puzzle ze słowami biblijnej perykopy lub innego tekstu, względnie rozsypanka, w której uczniowie dostają kartki z zapisanym niepełnym zdaniem zaczerpniętym z Pisma Świętego – uczą się tego tekstu na pamięć, następnie chodzą po klasie recytując tekst i szukając osoby, która ma uzupełnienie zdania⁶⁸; pamięciowemu zapamiętaniu sprzyja również pisemne uzupełnianie brakujących słów w tekście biblijnym. Taką rozsypankę można zastosować również podczas katechezy rodzinnej, a wersetów biblijnych mogą się uczyć wszyscy członkowie rodziny, nie tylko dzieci.

Prowadzenie dziennika biblijnego⁶⁹ jest metodą pisania osobistych uwag na kanwie codziennej lektury Pisma Świętego. Można ją wykorzystywać przy studium kursorycznym. Warto zwrócić uwagę na to, że dziennik biblijny nie jest blogiem internetowym, udostępnianym użytkownikom Internetu. Chodzi o zapewnienie potrzebnej dyskrecji w kontaktach z Bogiem. Zapiski dziennika jego autorzy mogą udostępnić jedynie w gronie rodzinnym, i ważne jest, by nie wszystkie treści były udostępniane. Rodzice winni uczyć swoje dzieci granic tzw. świa-

mę: *Ewangelia św. Mateusza*, Warszawa 1997 i *Ewangelia św. Marka*, Warszawa 1997.

⁶⁵ A. DŁUGOSZ – B. STYPULKOWSKA, *Wprowadzenie do dydaktyki biblijnej*, 108-109; B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 378-379.

⁶⁶ Wiele takich zaleceń odnajdujemy u Ojców Kościoła i w regułach założycieli zakonów, zob. np.: A. TOMKIEL, *Ojcowie Kościoła uczą nas modlitwy*, Warszawa 1995, 94-98; J. WEISMAYER, *Pelnia życia. Zarys historii i teologii chrześcijańskiej duchowości*, Kraków 1993, 84-85. Wiele wzmianek zob.: M. KANIOR, *Historia monastycyzmu chrześcijańskiego*, t. 1: *Starożytność (wiek III-VIII)*, Kraków 1993.

⁶⁷ A. Billert (*Doświadczenia parafialne*, „Znak” 13 (1961) 85-86, 1011-1016), mówiąc o metodach biblijnych stosowanych w duszpasterstwie parafialnym, wspomina o konkursie polegającym na dosłownym zapamiętywaniu perykop niedzielnych i świątecznych. Konkurs trwał przez cały rok. Brało w nim udział kilkadziesiąt dzieci szkolnych. Trzy dziewczynki nauczyły się wszystkich perykop, zdobywając 120 punktów (jeden punkt za każdą), dwie następne uzyskały 100 i 97 punktów; wśród chłopców najpilniejsi osiągnęli 97 i 86.

⁶⁸ Metoda ta bywa stosowana przy nauczaniu języków obcych w szkole podstawowej.

⁶⁹ A. DŁUGOSZ – B. STYPULKOWSKA, *Wprowadzenie do dydaktyki biblijnej*, 113; B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 379.

dectwa. Nie wszystko, co dzieje się między Bogiem a człowiekiem, winno być udostępniane publicznie.

2.2. Wskazówki katechetyczne dotyczące czytania Pisma Świętego w domowym Kościele

Czytanie Pisma Świętego w rodzinie może być praktykowane na różny sposób. Możliwa jest lektura jednocześnie kilku cykli, w zależności od potrzeb. W niniejszym paragrafie zostanie omówiona katecheza biblijna dotycząca sakramentu małżeństwa, biblijna historia zbawienia, katecheza biblijna w ciągu roku liturgicznego oraz katecheza biblijna podczas przygotowania się rodziny do przyjęcia sakramentów inicjacji chrześcijańskiej przez dzieci.

Bibliści sugerują, że lektura rodzinna winna być regularna: codzienna lub cotygodniowa. Lektura codzienna powinna mieć charakter kursoryczny, a lektura cotygodniowa – najlepiej w wigilie niedziel i świąt – charakter liturgiczny, tzn. jako lekturę można wybrać perykopy biblijne przypadające na dane święto według porządku czytań⁷⁰.

2.2.1. Katecheza biblijna dotycząca sakramentu małżeństwa

Katecheza biblijna dotycząca sakramentu małżeństwa, którą małżonkowie prowadzą wzajemnie dla siebie, najpierw powinna być realizowana zanim w rodzinie pojawią się dzieci, a następnie po latach, gdy dzieci opuszczą dom rodzinny. Rozważanie tekstów biblijnych dotyczących małżeństwa i rodziny będzie umacniać małżonków w ich powołaniu i rozumieniu tajemnicy sakramentu małżeństwa.

Czytanie tekstów Pisma Świętego, które przybliżają rzeczywistość wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej, jest wypełnianiem kilku zadań katechezy równocześnie. Niewątpliwie na pierwszy plan będzie się tutaj wysuwać wychowanie liturgiczne, ponieważ życie w związku sakramentalnym jest czerpaniem z łaski sakramentu małżeństwa, do którego przyjęcia należy powracać, umacniać złożone wówczas przyrzeczenia

⁷⁰ J. KUDASIEWICZ, *Proforystyka pastoralna. Pismo Święte jako księga Ludu Bożego*, w: *Wstęp ogólny do Pisma Świętego*, red. J. Szłaga, Poznań–Warszawa 1986, 272–273; R. KAMIŃSKI, *Biblia w życiu parafii i małych wspólnot religijnych*, w: *Biblia w nauczaniu chrześcijańskim*, red. J. Kudasiewicz, Lublin 1991, 165–166.

i przywoływać prawość intencji. Życie w małżeństwie jest dla małżonków odzwierciedleniem relacji Chrystusa do Kościoła, w której ukazuje się miłość pełna, przebacząca i ofiarna. Dlatego też w tym aspekcie naśladowanie Chrystusa będzie dla małżonków wypełnianiem zadania formacji moralnej i wychowania do życia wspólnotowego, które są kolejnymi zadaniami katechetycznymi. Na koniec wspólna modlitwa małżonków i rozważanie Pisma Świętego dotyczącego małżeństwa będzie wprowadzała do misji. Pięknym przykładem biblijnych małżonków są Akwila i Pryscylla, para małżeńska, która występowała jako para misjonarska trudząca się głoszeniem Ewangelii u boku św. Pawła. Jako wzór wskazuje ich adhortacja *Familiaris consortio*⁷¹.

Jako teksty biblijne można małżonkom polecić czytania, które są przeznaczone w liturgii przy udzielaniu sakramentu małżeństwa, dalej księgi tzw. rodzinne, jak Księga Tobiasza czy Księga Rut, historia patriarchów oraz teksty z Nowego Testamentu o miłości (zwłaszcza z listów św. Pawła) czy wyszukiwanie biblijnych postaci, które żyły w małżeństwie i w rodzinie służyły Bogu i ludziom. W niniejszym artykule zostaną wymienione teksty stosowane w liturgii, gdyż nie każda rodzina ma swobodny dostęp do lekcjonarza.

2.2.1.1. Czytania z Ewangelii do wyboru przy udzielaniu sakramentu małżeństwa

W Obrzędach sakramentu małżeństwa⁷² jest przygotowanych dziesięć fragmentów z Ewangelii do wyboru podczas liturgii słowa. Są to następujące perykopy⁷³: perykopa z Mt 5, 1-12a zatytułowana: „Szczęście według nauki Chrystusa”⁷⁴; perykopa z Mt 5, 13-16 zatytułowana: „Światło świata”⁷⁵; perykopa z Mt 7, 21. 24-29 zatytułowana: „Dom zbudowany na skale”⁷⁶; perykopa z Mt 19, 3-6 zatytułowana: „Co Bóg

⁷¹ FC 54, AAS 74 (1982), 147, *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, 165.

⁷² *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1996.

⁷³ Tamże, 98-106.

⁷⁴ Tamże, 98.

⁷⁵ Tamże, 99. Perykopa ta czytana jest również w 5. tygodniu okresu zwykłego w niedzielę w roku A. Por. B. STYPUŁKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 82.

⁷⁶ *Obrzędy sakramentu małżeństwa*, 100. Perykopa o domu zbudowanym na skale i domu zbudowanym na piasku czytana jest również w 9. tygodniu okresu zwykłego w roku A. Por. B. STYPUŁKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 82.

złączył, człowiek niech nie rozdziela”⁷⁷; perykopa z Mt 22, 35-40 zatytułowana: „Wielkie przykazanie miłości”⁷⁸; perykopa z Mk 10, 6-9 zatytułowana: „Co Bóg złączył, człowiek niech nie rozdziela”⁷⁹; perykopa z J 2, 1-11 zatytułowana: „Jezus i Maryja na weselu w Kanie Galilejskiej”⁸⁰; perykopa z J 15, 9-12 zatytułowana: „Trwajcie w mojej miłości”⁸¹; perykopa z J 15, 12-16 zatytułowana: „Miłość na wzór Chrystusa”⁸² oraz perykopa z J 17, 20-26 zatytułowana: „Aby stanowili jedno”⁸³.

Jeden tytuł, a mianowicie „Co Bóg złączył, człowiek niech nie rozdziela”, odnosi się w sposób wyłączny do małżeństwa. Inne teksty biblijne mogą być rozważane w różnych kontekstach. Fragmenty z Ewangelii czytane są również w liturgii w ciągu roku, niektóre z nich pojawiają się w niedziele i mogą być rozważane w rodzinie w cyklu niedzielnym.

2.2.1.2. Pierwsze czytania do wyboru przy udzielaniu sakramentu małżeństwa

Poza okresem wielkanocnym jest przygotowanych dziewięć czytań ze Starego Testamentu do wyboru jako pierwsze czytanie podczas liturgii słowa. Są to w kolejności następujące fragmenty⁸⁴: czytanie z Rdz 1, 26-28. 31a zatytułowane: „Stworzenie mężczyzny i kobiety”⁸⁵, psalm responsoryjny: Ps 33 (32), 12-13. 18 i 20. 21-22 z refrenem: „Pełna jest ziemia łaskawości Pana”⁸⁶; czytanie z Rdz 2, 18-24 zatytułowane: „Ustanowienie małżeństwa”⁸⁷, psalm responsoryjny: Ps 148, 1-2. 3-4.

⁷⁷ *Obrzędy sakramentu małżeństwa*, 101. Perykopa o nierozzerwalności małżeństwa czytana jest również w 7. tygodniu okresu zwykłego. Por. B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 84.

⁷⁸ *Obrzędy sakramentu małżeństwa*, 101.

⁷⁹ Tamże, 102. Perykopa o nierozzerwalności małżeństwa czytana jest również w 19. tygodniu okresu zwykłego. Por. B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 88.

⁸⁰ *Obrzędy sakramentu małżeństwa*, 103.

⁸¹ Tamże, 104. Perykopa ta czytana jest również w 5. tygodniu okresu wielkanocnego. Por. B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 100.

⁸² *Obrzędy sakramentu małżeństwa*, 104. Perykopa ta jest również czytana w 5. tygodniu okresu wielkanocnego. Por. B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 100.

⁸³ Tamże, 105. Perykopa ta czytana jest również w 7. tygodniu okresu wielkanocnego. Por. B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 101.

⁸⁴ Tamże, 65-82.

⁸⁵ Tamże, 65.

⁸⁶ Tamże, 66.

⁸⁷ Tamże, 67.

9-10. 11-13 z refrenem: „Niech imię Pana będzie pochwalone”⁸⁸; czytanie z Rdz 24, 48-51. 58-67 zatytułowane: „Małżeństwo Izaaka i Rebecki”⁸⁹, psalm responsoryjny: Ps 145 (144), 8-9. 10 i 15. 17-18 z refrenem: „Nasz Pan jest dobry dla wszystkich swych dzieci”⁹⁰; czytanie z Tb 7, 6-14 zatytułowane: „Małżeństwo Tobiasza”⁹¹, psalm responsoryjny: Ps 33 (32), 12-13. 18 i 20.21-22 z refrenem: „Pełna jest ziemia łaskawości Pana”⁹²; czytanie z Tb 8, 4b-8 zatytułowane: „Modlitwa Tobiasza i Sary”⁹³, psalm responsoryjny: Ps 103 (102), 1-2. 8 i 13. 17-18a z refrenem: „Nasz Pan jest dobry i bardzo łaskawy”⁹⁴; czytanie z Prz 31, 10-13. 19-20. 30-31 zatytułowane: „Chwalić należy niewiastę, co boi się Pana”⁹⁵, psalm responsoryjny: Ps 128 (127), 1-2. 3. 4-5 z refrenem: „Błogosławiony, kto się boi Pana”⁹⁶; czytanie z Pnp 2, 8-10. 14. 16a; 8, 6-7a zatytułowane: „Miłość jest potężna jak śmierć”⁹⁷, psalm responsoryjny: Ps 128 (127), 1-2. 3. 4-5 z refrenem: „Błogosławiony, kto się boi Pana”⁹⁸; czytanie z Syr 26, 1-4. 13-16 zatytułowane: „Dobra kobieta jest światłem domu”⁹⁹, psalm responsoryjny: Ps 34 (33), 2-3. 4-5. 8-9 z refrenem: „Przez całe życie będę słaawił Pana”¹⁰⁰; czytanie z Jr 31, 31-32a. 33-34a zatytułowane: „Nowe przymierze Boga z ludźmi”¹⁰¹, psalm responsoryjny: Ps 112 (111), 1-2. 3-4. 7b-9 z refrenem: „Radość znajdu-

⁸⁸ Tamże, 68.

⁸⁹ Tamże, 69.

⁹⁰ Tamże, 70.

⁹¹ Tamże, 71. Księga Tobiasza czytana jest podczas liturgii w okresie zwykłym, w 9. tygodniu. Czytanych jest wówczas sześć fragmentów: Pobożność Tobiasza (Tb 1, 1a. 2; 2, 1-9); Tobiasz przykładem cierpliwości (Tb 2, 10-23); Modlitwa Tobiasza i Sary (Tb 3, 1-11. 24-25); Małżeństwo młodego Tobiasza z Sarą (Tb 6, 10-11a; 7, 1. 9-17; 8, 4-10); Uzdrawienie Tobiasza (Tb 11, 5-17); Misja Archaniola Rafała (Tb 12, 1. 5-15. 20). Księga ta ze względu na swoją tematykę powinna w całości stanowić lekturę dla narzeczonych i małżonków.

⁹² *Obrzędy sakramentu małżeństwa*, 73.

⁹³ Tamże, 74.

⁹⁴ Tamże, 75.

⁹⁵ Tamże.

⁹⁶ Tamże, 76.

⁹⁷ Tamże, 77. Podobna perykopa Pnp 2, 8-14 jest podana w tekstach do wyboru w liturgii podczas konsekracji dziewic. Por. PONTYFIKAŁ RZYMSKI, *Obrzędy konsekracji dziewic*, wydanie wzorcowe, Katowice 2001, 85.

⁹⁸ *Obrzędy sakramentu małżeństwa*, 78.

⁹⁹ Tamże, 79.

¹⁰⁰ Tamże, 80.

¹⁰¹ Tamże, 81.

ję w Pańskich przykazaniach¹⁰². W okresie wielkanocnym jako pierwsze czytanie przewidziany jest fragment z Ap 19, 1. 5-9a zatytułowany: „Gody Baranka z Kościołem”¹⁰³, psalm responsoryjny: Ps 148, 1-2. 3-4. 9-10. 11-13 z refrenem: „Niech imię Pana będzie pochwalone”¹⁰⁴.

Niektóre tylko teksty biblijne odnoszą się wyraźnie do małżeństwa, większość jest z nim w większym lub mniejszym stopniu związana i może być rozważana także w innych kontekstach.

2.2.1.3. Drugie czytania do wyboru przy udzielaniu sakramentu małżeństwa

W Obrzędach małżeństwa jest przygotowanych trzynaście czytań z Nowego Testamentu do wyboru jako drugie czytanie podczas liturgii słowa. Są to w kolejności następujące fragmenty¹⁰⁵: czytanie z Rz 8, 31b-35. 37-39 zatytułowane: „Któż nas może odłączyć od miłości Chrystusowej”¹⁰⁶; czytanie z Rz 12, 1-2. 9-18 zatytułowane: „Miłość żąda ofiary”¹⁰⁷; czytanie z Rz 15, 1b-3a. 5-7. 13 zatytułowane: „Przygarniajcie siebie nawzajem, bo i Chrystus przygarnął was”¹⁰⁸; czytanie z 1 Kor 6, 13c-15a. 17-20 zatytułowane: „Ciało jest przybytkiem Ducha Świętego”¹⁰⁹; czytanie z 1 Kor 12, 31 – 13, 8a zatytułowane: „Pochwała prawdziwej miłości”¹¹⁰; czytanie z Ef 4, 1-6 zatytułowane: „Jedno Ciało i jeden Duch”¹¹¹; czytanie z Ef 5, 2a. 21-33 zatytułowane: „Tajemnica małżeństwa”¹¹²; czytanie z Flp 4, 4-9 zatytułowane: „Bóg pokoju będzie z wami”¹¹³; czytanie z Kol 3, 12-17 zatytułowane: „Życie w miłości i dziękczynieniu”¹¹⁴; czytanie z Hbr 13, 1-4a. 5-6b zatytułowane:

¹⁰² Tamże, 82.

¹⁰³ Tamże, 83. Fragment ten odnosi się do tajemnicy Chrystusa i Kościoła, która przez św. Pawła jest ukazana jako wzór dla więzi małżeńskiej. Por. Ef 5, 21-33.

¹⁰⁴ Tamże, 68.

¹⁰⁵ Tamże, 84-97.

¹⁰⁶ Tamże, 84.

¹⁰⁷ Tamże, 85.

¹⁰⁸ Tamże, 86.

¹⁰⁹ Tamże, 87.

¹¹⁰ Tamże, 88.

¹¹¹ Tamże, 89. Czytanie to koresponduje z fragmentem z Ap 19, 1. 5-9a przewidzianym w okresie wielkanocnym.

¹¹² Tamże, 89.

¹¹³ Tamże, 91.

¹¹⁴ Tamże, 92.

„Małżeństwo niech będzie we czci u wszystkich”¹¹⁵; czytanie z 1 P 3, 1-9 zatytułowane: „Jednomysłność i współczucie w rodzinie chrześcijańskiej”¹¹⁶; czytanie z 1 J 3, 18-24 zatytułowane: „Miłujmy czynem i prawdą”¹¹⁷; czytanie z 1 J 4, 7-12 zatytułowane: „Bóg jest miłością”¹¹⁸.

Poza niewielkimi wyjątkami teksty te mówią o miłości, która ma charakteryzować wszystkich chrześcijan i odnosi się nie tylko do małżonków. Jednakże rozważanie tych tekstów w kontekście małżeństwa i rodziny jest bardzo wskazane.

2.2.2. Katecheza biblijna podczas przygotowania się rodziny do przyjęcia sakramentów inicjacji chrześcijańskiej przez dzieci

Katecheza biblijna podczas przygotowania się rodziny do przyjęcia sakramentów inicjacji chrześcijańskiej przez dzieci będzie towarzyszyła rodzinie w trakcie rozwoju i dorastania kolejnych pociech. Czytanie tekstów Pisma Świętego, które są związane z sakramentami wtajemniczenia chrześcijańskiego, może ubogacić nie tylko tych, którzy się do przyjęcia tych sakramentów przygotowują, ale również tych, którzy je już przyjęli. Katecheza biblijna podczas przygotowania się rodziny do przyjęcia sakramentów inicjacji chrześcijańskiej przez dzieci jest przede wszystkim wychowaniem liturgicznym. Ale ponieważ Eucharystia tworzy Kościół, Mistyczne Ciało Chrystusa, jest również wychowaniem do życia wspólnotowego oraz wprowadzeniem do misji ze względu na charakter sakramentu chrztu i bierzmowania.

Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce zwraca uwagę na katechezę dorosłych adresowaną do rodziców w ramach przygotowania ich dzieci do sakramentów świętych: chrztu, Pierwszej Komunii świętej i sakramentu pokuty, rocznicy I Komunii świętej oraz sakramentu bierzmowania¹¹⁹. Dla tej grupy wskazana jest katecheza wtajemniczająca skoncentrowana na sakramentach, które będą przeżywane w rodzinie¹²⁰. Pogłębienie przeżywania sakramentów wtajemni-

¹¹⁵ Tamże, 93.

¹¹⁶ Tamże, 94.

¹¹⁷ Tamże, 95.

¹¹⁸ Tamże, 96.

¹¹⁹ PDK 103.

¹²⁰ Tamże.

czenia chrześcijańskiego przez rodziców wpłynie na bezpośrednie przygotowanie się do przyjęcia tych sakramentów przez dzieci. R. Murawski zwraca uwagę na priorytetowe znaczenie tej formy katechezy i rozciąga ją na katechizację różnych grup dzieci uczęszczających na katechezę, a więc katechizację rodziców posiadających dzieci w wieku przedszkolnym i następnie uczących się w różnych typach szkół¹²¹.

Gdy w rodzinie jest więcej dzieci, które w zbliżonym czasie przystępują do różnych sakramentów inicjacji chrześcijańskiej, zadaniem rodziców jest zintegrowanie treści w ten sposób, by o każdym sakramencie mówić w powiązaniu z innymi. Gdy chodzi o teksty biblijne należy wówczas wybierać fragmenty dotyczące trzech sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego. Rodzice w parafii powinni otrzymać od duszpasterzy wszelką pomoc, która umożliwi im prowadzenie katechezy rodzinnej w sytuacji, gdy dzieci przygotowują się do przyjęcia sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego¹²².

2.2.2.1. Sakrament chrztu

W rodzinie sakrament chrztu przyjmowany przez dziecko może stać się dla rodziców i starszego rodzeństwa momentem na odnowienie wiary, gdyż sakrament chrztu jest przede wszystkim sakramentem wiary. Wybór rodziców chrzestnych winien też odbywać się pod tym kątem. Należy szukać ludzi, którzy będą dobrymi świadkami wiary i którzy będą troszczyli się o rozwój wiary u chrześniaka. Ale nie tylko rodzice chrzestni, ale cała rodzina, wraz ze starszym rodzeństwem, winna sobie uświadomić swój obowiązek. Prośba o chrzest dla dziecka może być dla rodziców pierwszym momentem uświadomienia sobie swych rodzicielskich obowiązków jako wychowawców w wierze.

Sakrament chrztu jest sakramentem wiary. W Ewangelii według św. Marka czytamy słowa Jezusa, że kto uwierzy i przyjmie chrzest, będzie

¹²¹ R. MURAWSKI, *Kierunki i formy pracy katechetycznej z dorosłymi*, 74-75. Zob. również: S. ŁABENDOWICZ, *Katecheza dorosłych*, 345; J. MAJKA, *Problem katechizacji dorosłych na tle współczesnej rzeczywistości religijno-społecznej*, w: *Powołanie człowieka. W służbie Ludowi Bożemu*, red. B. Bejze, t. 6, Poznań-Warszawa 1983, 452-455, 461; E. MAJCHER, *Współudział rodziców w katechizacji parafialnej*, w: *Powołanie człowieka*, 448-450.

¹²² Na temat katechezy dorosłych zob. B. STYPUŁKOWSKA, *Katecheza biblijna w parafii skierowana do różnych grup dorosłych*, „Polonia Sacra” 21 (2017) 2 (47), 103-119; TAŻ, *Katecheza biblijna w parafii skierowana do osób dorosłych*, „Analecta Cracoviensia” 46 (2014), 155-170.

zbawiony (Mk 16, 16). Chrzest był związany z nawróceniem i przyjęciem głoszonej przez Apostołów i ich następców nauki (Dz 2, 37-41; 8, 12; 18, 8; 19, 4-5; Ef 1, 13; Hbr 10, 22). Wyznanie wiary składane przez przyjmującego chrzest stanowi element nieodłączny od samego obrzędu chrztu¹²³. W teologii Pawłowej wypowiedzi na temat wiary i chrztu występują niejednokrotnie paralelnie obok siebie¹²⁴. W Nowym Testamencie zachowały się, przynajmniej we fragmentach, wyznania wiary składane z okazji przyjmowania chrztu¹²⁵. Z takimi wyznaniem mamy do czynienia w Liście do Rzymian (Rz 10, 9-10. 13) czy w Pierwszym Liście do Tymoteusza (1 Tm 2, 5-6). Niekiedy jedna osoba składała wyznanie wiary w imieniu kilku przyjmujących chrzest. Tak było w przypadku setnika Korneliusza (Dz 10, 30-48) i dozorca więzienia w Filippi (Dz 16, 33).

Dobrze byłoby, gdyby rodzice, którzy tego potrzebują, otrzymali stosowną katechezę na temat sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego, która ożywiłaby ich wiarę¹²⁶. Sami przed chrztem swojego dziecka mogą natomiast zapoznać się z czytaniem biblijnymi przeznaczonymi na tę uroczystość, które przybliżają czym jest chrzest oraz mówią o obowiązkach, jaki mają rodzice wobec dzieci¹²⁷.

2.2.2.1.1. Czytania z Ewangelii do wyboru przy udzielaniu sakramentu chrztu dzieciom

W Obrzędach chrztu dzieci jest przygotowanych dwanaście fragmentów z Ewangelii do wyboru podczas liturgii słowa. Są to następujące perykopy¹²⁸: perykopa z Mt 22, 35-40 zatytułowana: „Największe i pierwsze przykazanie”¹²⁹; perykopa z Mt 28, 18-20 zatytułowana: „Nauczajcie wszystkie narody udzielając im chrztu w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego”¹³⁰; perykopa z Mk 1, 9-11 zatytułowana: „Pozwól-

¹²³ K. ROMANIUK, *Sakramentologia biblijna. Zarys teologii sakramentów dla teologów, katechetów, duszpasterzy*, Warszawa 1991, 18.

¹²⁴ A. SKOWRONEK, *Z teologii chrztu*, w: S. CZERWIK – J. KUDASIEWICZ – J. ŁACH – A. SKOWRONEK, *Sakrament chrztu. Liturgia, teologia, Pismo Święte*, Katowice 1973, 15.

¹²⁵ K. ROMANIUK, *Sakramentologia biblijna*, 18.

¹²⁶ B. STYPULKOWSKA, *Katecheza biblijna w parafii skierowana do różnych grup dorosłych*, „Polonia Sacra” 21 (2017) 2 (47), 110-111.

¹²⁷ *Obrzędy chrztu dzieci według Rytuału Rzymskiego*, Katowice 1972, 95-115.

¹²⁸ Tamże, 102-109.

¹²⁹ Tamże, 102. Perykopa ta czytana jest również w 20. tygodniu okresu zwykłego. Por. B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 84.

¹³⁰ *Obrzędy chrztu dzieci*, 102. Perykopa ta czytana jest również w uroczystość Wnie-

cie dzieciom przychodzić do Mnie¹³¹; perykopa z Mk 12, 28b-34a zatytułowana: „Będiesz miłował Pana Boga swego¹³²”; perykopa z J 3, 1-6 zatytułowana: „Jeśli się ktoś nie narodzi powtórnie, nie może ujrzeć królestwa Bożego¹³³”; perykopa z J 4, 5-14 zatytułowana: „Źródło wody wytryskującej ku życiu wiecznemu¹³⁴”; perykopa z J 6, 44-47 zatytułowana: „Kto wierzy, ma życie wieczne¹³⁵”; perykopa z J 7, 37b-39a zatytułowana: „Popłyną strumienie wody żywej¹³⁶”; perykopa z J 9, 1-7 zatytułowana: „Odszedł, obmył się i wrócił widząc¹³⁷”; perykopa z J 15, 1-11 zatytułowana: „Kto trwa we Mnie, a Ja w nim, ten przynosi owoc obfity¹³⁸”; perykopa z J 19, 31-35 zatytułowana: „Przebił Mu bok i natychmiast wypłynęła krew i woda¹³⁹”.

Należy zwrócić szczególną uwagę na Ewangelię według św. Jana w tekstach do wyboru przy udzielaniu sakramentu chrztu. Na dwanaście fragmentów z różnych Ewangelii siedem perykop pochodzi z Ewangelii według świętego Jana. Ewangelia według świętego Jana winna być uważnie czytana w odniesieniu do sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego.

2.2.2.1.2. Pierwsze czytania do wyboru przy udzielaniu sakramentu chrztu dzieciom

W Obrzędach chrztu dzieci są przygotowane trzy czytania ze Starego Testamentu do wyboru jako pierwsze czytanie podczas liturgii słowa. Są to w kolejności następujące fragmenty¹⁴⁰: czytanie z Wj 17, 3-7 zaty-

bowstąpienia Pańskiego w roku A. Por. B. STYPUŁKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 82.

¹³¹ *Obrzędy chrztu dzieci*, 103.

¹³² Tamże, 104. Perykopa ta czytana jest również w 9. tygodniu okresu zwykłego. Por. B. STYPUŁKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 88.

¹³³ *Obrzędy chrztu dzieci*, 104.

¹³⁴ Tamże, 105.

¹³⁵ Tamże, 106. Zbliżona perykopa J 6, 41-51 czytana jest w 19. tygodniu okresu zwykłego w niedzielę w roku B. Por. B. STYPUŁKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 101.

¹³⁶ *Obrzędy chrztu dzieci*, 107.

¹³⁷ Tamże.

¹³⁸ Tamże, 108. Zbliżona perykopa J 15, 1-8 czytana jest w 5. tygodniu okresu wielkanocnego. Por. B. STYPUŁKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 100.

¹³⁹ *Obrzędy chrztu dzieci*, 109. Perykopa ta czytana jest również w uroczystość Najświętszego Serca Pana Jezusa w roku B. Por. B. STYPUŁKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 82.

¹⁴⁰ *Obrzędy chrztu dzieci*, 95-97.

tułowane: „Woda daje życie”¹⁴¹, czytanie z Ez 36, 24-28 zatytułowane: „Pokropię was czystą wodą i oczyszczę was od wszelkiej zmazy”¹⁴², czytanie z Ez 47, 1-9. 12 zatytułowane: „Woda wypływająca ze świątyni niesie życie”¹⁴³.

Wszystkie trzy czytania odnoszą się do symboliki wody, która jest materią sakramentu chrztu. Warto je również rozważać w kontekście Ewangelii o Samarytance, która odgrywa ważną rolę w obrzędach chrztu udzielanego dorosłym¹⁴⁴.

2.2.2.1.3. Psalmi responsoryjne do wyboru przy udzielaniu sakramentu chrztu dzieciom

W Obrzędach chrztu dzieci są przygotowane trzy psalmy responsoryjne do wyboru¹⁴⁵: Ps 23 (22), 1-6 z refrenem: „Pan jest moim pasterzem, niczego mi nie braknie”¹⁴⁶, Ps 27 (26), 1. 4. 8b-9. 13-14 z refrenem: „Pan moim światłem i zbawieniem moim” albo „Wstań, który śpisz i powstań z martwych, a oświeci cię Chrystus”¹⁴⁷ oraz Ps 34 (33), 2-3. 6-9. 14-19 z refrenem: „Zbliźcie się do Boga, a będziecie oświeceni” lub „Skosztujcie i zobaczcie, jak Pan jest dobry”¹⁴⁸.

2.2.2.1.4. Drugie czytania do wyboru przy udzielaniu sakramentu chrztu dzieciom

W Obrzędach chrztu dzieci jest przygotowanych sześć czytań z Nowego Testamentu do wyboru jako drugie czytanie podczas liturgii słowa. Są to w kolejności następujące fragmenty¹⁴⁹: czytanie z Rz 6, 3-5 zatytułowane: „Zostaliśmy razem z Chrystusem pogrzebani po to, abyśmy wkroczyli w nowe życie”¹⁵⁰, czytanie z Rz 8, 28-32 zatytułowa-

¹⁴¹ Tamże, 95.

¹⁴² Tamże, 96.

¹⁴³ Tamże.

¹⁴⁴ *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych dostosowane do zwyczajów diecezji polskich* 157, Katowice 1988, 164.

¹⁴⁵ *Obrzędy chrztu dzieci*, 110-113.

¹⁴⁶ Tamże, 110.

¹⁴⁷ Tamże, 111.

¹⁴⁸ Tamże, 112.

¹⁴⁹ Tamże, 98-101.

¹⁵⁰ Tamże, 98.

ne: „Bóg nas powołał, abyśmy byli podobni do obrazu Jego Syna”¹⁵¹, czytanie z 1 Kor 12, 12-13 zatytułowane: „W jednym Duchu zostaliśmy ochrzczeni, aby stanowić jedno ciało”¹⁵², czytanie z Ga 3, 26-28 zatytułowane: „Wszyscy, którzy zostaliście ochrzczeni, przyoblekliście się w Chrystusa”¹⁵³, czytanie z Ef 4, 1-2 zatytułowane: „Jeden Pan, jedna wiara, jeden chrzest”¹⁵⁴, czytanie z 1 P 2, 4-5. 9-10 zatytułowane: „Wy jesteście plemieniem wybranym, królewskim kapłaństwem”¹⁵⁵.

Na sześć czytań do wyboru, pięć z nich pochodzi z listów św. Pawła. Jest to wskazówką dla uwzględnienia pism Pawłowych w rozważaniu konsekwencji wynikających z przyjęcia sakramentu chrztu.

2.2.2.2. Sakrament bierzmowania

Rodzice mogą towarzyszyć swoim dzieciom w czasie ich przygotowania do sakramentu bierzmowania¹⁵⁶. Dzięki temu rodzice mogą rozbudzić w sobie charyzmat otrzymany w czasie tego sakramentu w przeszłości.

Konstytucja dogmatyczna o Kościele Soboru Watykańskiego II *Lumen gentium* wyjaśniając sakrament bierzmowania mówi o tym, że przez ten sakrament wierni jeszcze ściślej łączą wiązą się z Kościołem, otrzymują szczególną moc Ducha Świętego i w ten sposób jeszcze mocniej są zobowiązani do szerzenia wiary słowem i czynem¹⁵⁷. Sakrament bierzmowania zatem nie udziela Ducha Świętego ani nie pomnaża łaski uświęcającej. Bierzmowanie nie powołuje też ochrzczonego do nowych posłańctw w Kościele. To chrzest udziela Ducha Świętego, daje łaskę uświęcającą i nakłada na chrześcijanina uczestniczenie w misji Chrystusa i Kościoła¹⁵⁸. Bierzmowanie rozkłada nowe, pilniejsze i skuteczniejsze akcenty na posłańctwie kapłańskim, prorockim i pasterskim

¹⁵¹ Tamże.

¹⁵² Tamże, 99.

¹⁵³ Tamże, 100.

¹⁵⁴ Tamże.

¹⁵⁵ Tamże, 101.

¹⁵⁶ Na temat katechezy biblijnej przygotowującej do sakramentu bierzmowania zob.: B. STYPULKOWSKA, *Zagadnienie szkolnej katechezy biblijnej kandydatów do sakramentu bierzmowania w perspektywie chrystocentrycznej*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” 33 (2005), 147-165.

¹⁵⁷ KK 11, AAS 57 (1965), 16, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, 114.

¹⁵⁸ A. SKOWRONEK, *Z teologii chrztu*, 49.

chrześcijanina. Bierzmowany staje się świadkiem, misjonarzem i obrońcą Kościoła w jego charakterze powszechnego znaku zbawienia¹⁵⁹. Sakrament bierzmowania utwierdza chrzest i równocześnie umacnia łaskę chrzcielną¹⁶⁰.

Teksty biblijne do wyboru przy udzielaniu sakramentu bierzmowania mogą stanowić propozycję czytań w gronie rodzinnym. Wszyscy członkowie rodziny mogą czytać i rozważać teksty przewidziane podczas liturgii. Teksty te są dobre dla każdego, nie tylko dla kandydatów do sakramentu bierzmowania, gdyż Duch Święty mieszka w człowieku już od chrztu świętego. Rodzice, towarzysząc swojemu dziecku podczas przygotowania do bierzmowania, mogą na nowo rozpalic w sobie charyzmaty i ożywić w sobie działanie tego sakramentu. Młodsze rodzeństwo będzie natomiast poznawało Ducha Świętego i otwierało się na Jego działanie, rozpalając łaskę chrztu świętego.

2.2.2.2.1. Czytania z Ewangelii do wyboru przy udzielaniu sakramentu bierzmowania

W Obrzędach bierzmowania jest przygotowanych dwanaście fragmentów z Ewangelii do wyboru podczas liturgii słowa. Są to następujące perykopy¹⁶¹: perykopa z Mt 5, 1-12a zatytułowana: „Zasady życia uczniów Jezusa”¹⁶²; perykopa z Mt 16, 24-27 zatytułowana: „Kto chce być uczniem Jezusa, musi się zaprzeć samego siebie”¹⁶³; perykopa z Mt 25, 14-30 zatytułowana: „Przypowieść o talentach”¹⁶⁴; perykopa z Mk 1, 9-11 zatytułowana: „Duch Święty zstępuje na Jezusa”¹⁶⁵; perykopa z Łk 4, 16-22a zatytułowana: „Duch Święty spoczywa na Jezusie”¹⁶⁶; pe-

¹⁵⁹ KK 48, AAS 57 (1965), 53, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, 150; A. SKOWRONEK, *Z teologii chrztu*, 49.

¹⁶⁰ KKK 1289.

¹⁶¹ *Obrzędy bierzmowania według Pontyfikatu Rzymskiego*, Katowice 1975, 87-99.

¹⁶² Tamże, 88. Perykopa ta czytana jest również w 4. tygodniu okresu zwykłego w niedzielę w roku A. Por. B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 82.

¹⁶³ *Obrzędy bierzmowania*, 89. Perykopa ta czytana jest również w 18. tygodniu okresu zwykłego. Por. B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 84.

¹⁶⁴ *Obrzędy bierzmowania*, 90. Perykopa ta czytana jest również w 33. tygodniu okresu zwykłego w niedzielę w roku A. Por. B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 85.

¹⁶⁵ *Obrzędy bierzmowania*, 92. Perykopa ta czytana jest również w święto Chrztu Pańskiego w roku B. Por. B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 86.

¹⁶⁶ *Obrzędy bierzmowania*, 93. Perykopa o tym, że Jezus jest Mesjaszem, na którym spoczywa Duch Święty czytana jest również 10 stycznia. Por. B. STYPULKOWSKA, *Bi-*

rykopa z Łk 8, 4-10a. 11b-15 zatytułowana: „Przypowieść o siewcy”¹⁶⁷; perykopa z Łk 10, 21-24 zatytułowana: „Bóg objawia swoje tajemnice prostaczkom”¹⁶⁸; perykopa z J 7, 37b-39 zatytułowana: „Strumienie wody żywej”¹⁶⁹; perykopa z J 14, 15-17 zatytułowana: „Duch Prawdy pozostanie z uczniami Jezusa”¹⁷⁰; perykopa z J 14, 23-26 zatytułowana: „Duch Święty wszystkiego was nauczy”¹⁷¹; perykopa z J 15, 18-21. 26-27 zatytułowana: „Duch Święty będzie świadczył o Jezusie”¹⁷²; perykopa z J 16, 5b-7. 12-13a zatytułowana: „Duch Święty doprowadzi uczniów Jezusa do całej prawdy”¹⁷³.

W czytaniach uwzględnione są wszystkie Ewangelie. Na dwanaście perykop, pięć pochodzi z Ewangelii według św. Jana. Okoliczność ta była widoczna już przy sakramencie chrztu.

2.2.2.2.2. Pierwsze czytania do wyboru przy udzielaniu sakramentu bierzmowania

Poza okresem wielkanocnym jest przygotowanych pięć czytań ze Starego Testamentu do wyboru jako pierwsze czytanie podczas liturgii słowa. Są to w kolejności następujące fragmenty¹⁷⁴: czytanie z Iz 11, 1-10 zatytułowane: „Na Chrystusie spocznie Duch Pański”¹⁷⁵, psalm responsoryjny: Ps 104, 1ab i 24. 27-28. 30-31. 33-34 z refrenem: „Niech zstąpi Duch Twój i odnowi ziemię”¹⁷⁶; czytanie z Iz 42, 1-3 zatytułowane: „Chrystus sługą, w którym Bóg ma upodobanie”¹⁷⁷, psalm

blijna formacja katechetów, 92.

¹⁶⁷ *Obrzędy bierzmowania*, 94. Perykopa ta czytana jest również w 24. tygodniu okresu zwykłego. Por. B. STYPUŁKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 94.

¹⁶⁸ *Obrzędy bierzmowania*, 95.

¹⁶⁹ Tamże, 96.

¹⁷⁰ Tamże, 97.

¹⁷¹ Tamże. Perykopa ta czytana jest również w 5. tygodniu okresu wielkanocnego. Por. B. STYPUŁKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 100.

¹⁷² *Obrzędy bierzmowania*, 98. Zbliżona perykopa J 15, 18-21 czytana jest również w 5. tygodniu okresu wielkanocnego. Por. B. STYPUŁKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 100.

¹⁷³ *Obrzędy bierzmowania*, 99. Zbliżone perykopy J 16, 5-11 i J 6, 12-15 czytane są również w 6. tygodniu okresu wielkanocnego. Por. B. STYPUŁKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 100.

¹⁷⁴ *Obrzędy bierzmowania*, 65-74.

¹⁷⁵ Tamże, 65. Tekst tej perykopy winien być koniecznie uwzględniony w katechezie kandydatów do bierzmowania, gdyż jest podstawą biblijną dla nauki o siedmiu darach Ducha Świętego.

¹⁷⁶ Tamże, 66.

¹⁷⁷ Tamże, 67.

responsoryjny: Ps 145, 2-3. 4-5. 8-9. 10-11. 15-16 z refrenem: „Będę wysławiał imię Twe na wieki”¹⁷⁸; czytanie z Iz 61, 1-3a. 6a. 8b-9 zatytułowane: „Chrystus namaszczony został Duchem Świętym, aby głosić dobrą nowinę”¹⁷⁹; psalm responsoryjny: Ps 22, 23-24 ac. 26-27. 28. 31-32 z refrenem: „Ogłoszę braciom Twoje imię, Panie”¹⁸⁰; czytanie z Ez 36, 24-28 zatytułowane: „Ducha nowego tchnę do waszego wnętrza”¹⁸¹; psalm responsoryjny: Ps 23, 1-2a. 2b-3. 4. 5. 6 z refrenem: „Pan mój pasterzem, nie brak mi niczego”¹⁸²; czytanie z Jl 2, 23a. 26-27; 3, 1-3a zatytułowane: „Wyleję Ducha mojego”¹⁸³; psalm responsoryjny: Ps 104, 1ab i 24. 27-28. 30-31. 33-34 z refrenem: „Niech zstąpi Duch Twój i odnowi ziemię”¹⁸⁴.

Wszystkie teksty do wyboru poza okresem wielkanocnym pochodzą z Proroków. Warto na to zwrócić uwagę w katechezie biblijnej dotyczącej sakramentu bierzmowania.

W okresie wielkanocnym jest przygotowanych pięć czytań z Nowego Testamentu, a dokładnie z Dziejów Apostolskich, do wyboru jako pierwsze czytanie podczas liturgii słowa. Są to w kolejności następujące fragmenty¹⁸⁵: czytanie z Dz 1, 3-8 zatytułowane: „Otrzymacie moc Ducha Świętego i będziecie świadkami”¹⁸⁶; psalm responsoryjny: Ps 104, 1ab i 24. 27-28. 30-31. 33-34 z refrenem: „Niech zstąpi Duch Twój i odnowi ziemię”¹⁸⁷; czytanie z Dz 2, 1-6. 14. 22b-23. 32-33 zatytułowane: „Zesłanie Ducha Świętego”¹⁸⁸; psalm responsoryjny: Ps 117, 1-2 z refrenem: „Po krańce ziemi świadczyć mi będziecie”¹⁸⁹; czytanie z Dz 8, 1. 4. 14-17 zatytułowane: „Apostołowie udzielają Ducha Świętego”¹⁹⁰; psalm responsoryjny: Ps 145, 2-3. 4-5. 8-9. 10-11. 15-16 z refrenem: „Imieniu Twemu będę błogosławił”¹⁹¹; czytanie z Dz 10, 1. 33-34a. 37-44 zatytu-

¹⁷⁸ Tamże.

¹⁷⁹ Tamże, 68.

¹⁸⁰ Tamże, 69.

¹⁸¹ Tamże, 70.

¹⁸² Tamże, 71.

¹⁸³ Tamże, 72.

¹⁸⁴ Tamże, 73.

¹⁸⁵ Tamże, 74-81.

¹⁸⁶ Tamże, 74.

¹⁸⁷ Tamże, 75.

¹⁸⁸ Tamże, 76.

¹⁸⁹ Tamże, 77.

¹⁹⁰ Tamże.

¹⁹¹ Tamże, 78.

łowane: „Duch Święty zstępuje na rodzinę Korneliusza”¹⁹², psalm responsoryjny: Ps 96, 1-2. 3 i 9-10a. 11-12 z refrenem: „Pośród narodów głoście chwałę Pana”¹⁹³; czytanie z Dz 19, 1b-6a zatytułowane: „Ucniowie Jana Chrzyciciela w Efezie przyjmują chrzest”¹⁹⁴, psalm responsoryjny: Ps 117, 1-2 z refrenem: „Po krańce ziemi świadczyć mi będziecie”¹⁹⁵.

Wszystkie teksty do wyboru w okresie wielkanocnym pochodzą z Dziejów Apostolskich. Jest to księga opowiadająca o pierwszym głoszeniu Ewangelii przez pierwotny Kościół, a czytana razem z Ewangelią według św. Łukasza stanowi dwudzieło przybliżające Ducha Świętego.

2.2.2.2.3. Drugie czytania do wyboru przy udzielaniu sakramentu bierzmowania

W Obrzędach bierzmowania jest przygotowanych siedem czytań z Nowego Testamentu, a dokładnie z listów św. Pawła, do wyboru jako drugie czytanie podczas liturgii słowa. Są to w kolejności następujące fragmenty¹⁹⁶: czytanie z Rz 5, 1-2. 5-8 zatytułowane: „Miłość Boża rozlana jest w naszych sercach przez Ducha Świętego”¹⁹⁷; czytanie z Rz 8, 14-17 zatytułowane: „Wszyscy, których prowadzi Duch Boży, są dziećmi Bożymi”¹⁹⁸; czytanie z Rz 8, 26-27 zatytułowane: „Duch przychodzi z pomocą naszej słabości”¹⁹⁹; czytanie z 1 Kor 12, 4-13 zatytułowane: „Duch Święty źródłem jedności chrześcijan”²⁰⁰; czytanie z Ga 5, 16-17. 22-23a. 24-25 zatytułowane: „Mając życie od Ducha, do Ducha się stosujemy”²⁰¹; czytanie z Ef 1, 3a. 4a. 13-19a zatytułowane: „Zostaliście opieczętowani obiecany Duchem Świętym”²⁰²; czytanie z Ef 4, 1-6 zatytułowane: „Jedno jest ciało i jeden Duch”²⁰³.

Wszystkie fragmenty pochodzą z listów św. Pawła, co jest cenną wskazówką dla katechezy biblijnej w rodzinie. Zadaniem duszpasterzy

¹⁹² Tamże, 79.

¹⁹³ Tamże, 80.

¹⁹⁴ Tamże, 81.

¹⁹⁵ Tamże.

¹⁹⁶ Tamże, 82-87.

¹⁹⁷ Tamże, 82.

¹⁹⁸ Tamże, 83.

¹⁹⁹ Tamże.

²⁰⁰ Tamże, 84.

²⁰¹ Tamże, 85.

²⁰² Tamże, 86.

²⁰³ Tamże, 87.

będzie udzielanie pomocy rodzicom w zgłębianiu nauki św. Pawła, by oni z kolei przybliżali ją swoim dzieciom i wzajemnie się ubogacali swoimi refleksjami. Kandydaci do bierzmowania są starszymi uczniami, stąd dla swoich rodziców również mogą być świadkami wiary. Wskazania Konferencji Episkopatu Polski dotyczące przygotowania do przyjęcia sakramentu bierzmowania²⁰⁴ sugerują w odniesieniu do świadków, że mają oni przygotować kandydata do przyjęcia bierzmowania, a po przyjęciu tego sakramentu pomóc bierzmowanemu w wiernym wypełnianiu przyrzeczeń chrzcielnych, zgodnie z natchnieniami Ducha Świętego²⁰⁵. W dużo większym stopniu jest to obowiązek należący do rodziców bierzmowanych.

2.2.2.3. Sakrament Eucharystii

Według *Katechizmu Kościoła Katolickiego* Eucharystia dopełnia wtajemniczenie chrześcijańskie. Ci, którzy przez chrzest zostali wyniesieni do godności królewskiego kapłaństwa, a przez bierzmowanie zostali głębiej upodobnieni do Chrystusa, za pośrednictwem Eucharystii uczestniczą razem z całą wspólnotą w ofierze Pana²⁰⁶. Chrzest włączył ochrzczonego w Mistyczne Ciało Chrystusa, a dar Eucharystii – przyjmowanie Ciała i Krwi Pańskiej – buduje tę wspólnotę. Eucharystia oznacza i urzeczywistnia komunie życia z Bogiem i jedność Ludu Bożego, przez które Kościół jest sobą²⁰⁷.

Biblijna katecheza o Eucharystii może sprawiać rodzicom trudność, gdyż sami mogą nie być do niej dość dobrze przygotowani²⁰⁸. Katecheza o Eucharystii bowiem powinna zmierzać do ukazania znaczenia Mszy świętej przez wyjaśnienie tajemnicy roku liturgicznego oraz głównych obrzędów i modlitw²⁰⁹. Przede wszystkim chodzi o teksty Modlitwy

²⁰⁴ *Wskazania Konferencji Episkopatu Polski dotyczące przygotowania do przyjęcia sakramentu bierzmowania (Wskazania)*, w: <http://episkopat.pl/wskazania-konferencji-episkopatu-polski-dotyczace-przygotowania-do-przyjecia-sakramentu-bierzmowania/>, [26. 07. 2017].

²⁰⁵ *Wskazania*, 19.

²⁰⁶ KKK 1322.

²⁰⁷ Tamże 1325.

²⁰⁸ Na temat biblijnej katechezy o Eucharystii zob. B. STYPULKOWSKA, *Przygotowanie do Mszy świętej w ramach szkolnej katechezy biblijnej*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” 35-36 (2007-2008), 177-196.

²⁰⁹ *Dyrektorium o Mszach świętych z udziałem dzieci* 12, w: <http://www.kkbids.episkopat.pl/?id=97>, [20. 06. 2017].

eucharystycznej i akłamacje, przez które wierni w niej uczestniczą²¹⁰. Katecheza rodzinna, posiłkując się katechezą szkolną, nie może ograniczyć się wyłącznie do wyjaśniania znaczenia obrzędów i modlitw, lecz powinna wychowywać dzieci „wewnętrznie do modlitwy, dziękczynienia, czynienia pokuty, odmawiania modlitw z ufnością, do ducha wspólnoty, właściwego zrozumienia symboliki”²¹¹.

W katechezie przygotowującej do pierwszej Komunii świętej dzieci mają poznać prawdy wiary związane z Eucharystią, a także mają nauczyć się na swoją miarę czynić pokutę, by mogły uczestniczyć w uczcie Pańskiej²¹². Na późniejszych etapach trzeba tę wiedzę ugruntować i pogłębić, dlatego katecheza rodzinna powinna się na tym właśnie skoncentrować. Oczywiście jej skuteczność zależy od postawy i dojrzałości rodziców, od tego, w jaki sposób oni sami uczestniczą we Mszy świętej.

W rodzinie należy przede wszystkim zwrócić uwagę na określenia Mszy świętej wywodzące się z Nowego Testamentu, takie jak: Ciało i Krew Pańska, Eucharystia i „łamanie chleba”²¹³. Dobrze jest też przeczytać fragmenty o ustanowieniu Eucharystii. Wśród przekazów dotyczących Ostatniej Wieczerzy (Mt 26, 17-30; Mk 14, 12-26; Łk 22, 7-39; J 13, 1 – 18, 1; 1 Kor 11, 23-26;), cztery z nich zawierają słowa ustanowienia Eucharystii: Mt 26, 26-29; Mk 14, 22-25; Łk 22, 19-20; 1 Kor 11, 23-26. Porównując ze sobą te teksty można dostrzec w nich zarówno paralele, jak i różnice. Podobieństwa występują z jednej strony u Pawła i Łukasza, a z drugiej strony u Marka i Mateusza, dlatego też możemy mówić o dwóch tradycjach słów ustanowienia Eucharystii²¹⁴. Teksty te

²¹⁰ Tamże.

²¹¹ DCG 25. Na temat katechezy liturgicznej. Por. J. SZPET – D. JACKOWIAK, *Lekcje religii szkołą wiary*, Poznań 1996, 46-51.

²¹² *Dyrektorium o Mszach świętych z udziałem dzieci* 12, w: <http://www.kkbids.episkopat.pl/?id=97>, [20. 06. 2017].

²¹³ K. ROMANIUK, *Sakramentologia biblijna. Zarys teologii sakramentów dla teologów, katechetów, duszpasterzy*, Warszawa 1991, 59-65.

²¹⁴ J. KUDASIEWICZ, *Teksty ustanowienia Eucharystii*, w: *Biblia o Eucharystii*, red. S. Szymik, Lublin 1997, 64-66; TENŻE, *Teologia Ewangelii synoptycznych*, w: *Teologia Nowego Testamentu*, red. F. Gryglewicz, t. 1, Lublin 1986, 45-52; A. LÄPPLE, *Eucharystia. Ustanowienie, historia, uczestnictwo*, tłum. M. Ruta, Kraków 1997, 18; K. ROMANIUK, *Sakramentologia biblijna*, 36-41; P. BENOIT, *Eucharystia*, w: *Słownik teologii biblijnej*, red. X. Léon-Dufour, tłum. K. Romaniuk, Poznań 1990, 266; H. LANGKAMMER, *Mały słownik biblijny*, Wrocław 1993, 141; T. SCHNEIDER, *Znaki bliskości Boga. Zarys sakramentologii*, tłum. J. Tyrawa, Wrocław 1990, 160-161; P. HENRICI, „*To czyńcie na Moją pamiątkę*” (*Ofiara Chrystusowa i ofiara wiernych*), tłum. T. Sotowska, w: *Eucharystia*, „Kolekcja Communio” t. 1, Poznań-Warszawa 1986,

otwierają nas na szereg zagadnień biblijnych: krew przymierza, nowe przymierze, uczta paschalna i in. oraz pozwalają spojrzeć na wydarzenie zbawczej śmierci Chrystusa w szerokim kontekście historii zbawienia. W słowach Jezusa podczas Ostatniej Wieczerzy można zauważyć nawiązania do wieczerzy paschalnej, przymierza synajskiego i pieśni o Słudze Jahwe²¹⁵. Interpretacja słów ustanowienia Eucharystii w świetle Starego Testamentu odkrywa dwa wymiary: z jednej strony ofiarniczy, ekspijacyjny i zbawczy oraz z drugiej strony instytucjonalny, tzn. formujący nowy lud Boży²¹⁶.

Oprócz wyżej wspomnianych tekstów biblijnych o ustanowieniu Eucharystii, dobrze byłoby przeczytać teksty z Ewangelii według świętego Jana²¹⁷, które mówią wprost o spożywaniu Ciała i Krwi Pańskiej, jak np. w wielkiej mowie eucharystycznej (J 6, 22-71)²¹⁸, oraz te, które mówią o zjednoczeniu z Chrystusem, jak np. mowa o krzewie winnym (J 15, 1-17)²¹⁹, i które do Eucharystii można odnieść tylko pośrednio. Nie sposób też zapomnieć o Liście do Hebrajczyków z jego wielkim tematem o Chrystusie Arcykapłanie, znaczeniu ofiary Nowego Przymierza i porównaniu jej z ofiarami składanymi wcześniej²²⁰.

151; J. GNILKA, *Jezus z Nazaretu. Orędzie i dzieje*, tłum. J. Zychowicz, Kraków 1997, 343-345; J. SZLAGA, *Biblijne przekazy o Eucharystii*, w: *W blasku Eucharystii. Materiały z sympozjum: „Eucharystia w dziejach Kościoła na ziemiach polskich ze szczególnym uwzględnieniem Śląska” oraz z XXVI Wrocławskich Dni Duszpasterskich*, red. I. Dec, Wrocław 1996, 145-151.

²¹⁵ J. KUDASIEWICZ, „*Ku wolności wyswobodził nas Chrystus*” (Ga 5, 1). *Biblijna teologia i duchowość Eucharystii*, „Przegląd Pastoralno-Homiletyczny” 1: *Eucharystia i wolność*, Kielce 1997, 41-47.

²¹⁶ Tamże, „Przegląd Pastoralno-Homiletyczny” 1, 46.

²¹⁷ S. GADECKI, *Wstęp do pism janowych*, Gniezno 1991, 53; J. GNILKA, *Teologia Nowego Testamentu*, tłum. W. Szymona, Kraków 2002, 404-417; J. Kudasiwicz w tekstach Jana widzi chrześcijańską relekturę Ostatniej Wieczerzy. Por. TENZE, „*Ku wolności wyswobodził nas Chrystus*” (Ga 5, 1), „Przegląd Pastoralno-Homiletyczny” 1, 47; J. SZLAGA, *Biblijne przekazy o Eucharystii*, 151-153.

²¹⁸ J. GNILKA, *Teologia Nowego Testamentu*, tłum. W. Szymona, Kraków 2002, 414-417; S. MĘDALA, *Chrystologia Ewangelii św. Jana*, Kraków 1993, 319-323; TENZE, *Chwała Jezusa (Ewangelia wg św. Jana)*, w: *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych*, t. 10: *Ewangelia św. Jana, Listy Powszechne, Apokalipsa*, red. J. Frankowski – R. Bartnicki, Warszawa 1992, 37-39; F. GRYGLEWICZ, *Przemówienie w Kafarnaum*, w: *Egzegeza Ewangelii św. Jana. Kluczowe teksty i tematy teologiczne*, red. F. Gryglewicz, Lublin 1992, 41-61; K. ROMANIUK, *Sakramentologia biblijna*, 41-42.

²¹⁹ S. MĘDALA, *Chrystologia Ewangelii św. Jana*, 337-341; F. GRYGLEWICZ, *Winy krzew*, w: *Egzegeza Ewangelii św. Jana. Kluczowe teksty i tematy teologiczne*, 93-111.

²²⁰ K. ROMANIUK, *Sakramentologia biblijna*, 42.

Ostatnia Wieczerza, a zwłaszcza powiązanie jej z relacją o ukrzyżowaniu, winno być przedstawiane w świetle tekstów ze Starego Testamentu²²¹. Spośród starotestamentalnych typów Eucharystii należy zwrócić uwagę na ofiarę Abła (Rdz 4, 2-16)²²² (o której wspomina I Modlitwa Eucharystyczna, dalej skrót: ME²²³), Noego (Rdz 8, 20-22; 9, 1-17)²²⁴ (aluzja w IV ME²²⁵), Abrahama (Rdz 22, 1-24)²²⁶ (I ME²²⁷), Melchizedeka (Rdz 14, 17-20)²²⁸ (I ME²²⁹) oraz wyjście z Egiptu i wędrówkę przez pustynię z kulminacyjnym punktem zawarcia przymierza na Górze Synaj²³⁰. Teksty te pozwalają nam sprecyzować, na czym polega duchowość eucharystyczna z jej czterema wymiarami: pokarmu, paschy, wspólnoty i eschatologii²³¹. Jednym z ważniejszych jej elementów jest przyjmowanie Eucharystii jako pokarmu na wzór manny na pustyni, ale odnoszącego się do nowej rzeczywistości, bowiem przyjmowanie Ciała i Krwi Chrystusa daje życie wieczne²³². Jan Paweł II w encyklice *Ecclesia de Eucharistia* przypomina: „Zbawcza skutecz-

²²¹ A. Läpple proponuje następujące fragmenty: Kpł 16, 1-34 – liturgia Dnia prześlania, Iz 52, 13 – 53, 12 – czwarta pieśń o cierpiącym Słudze Jahwe, Rdz 22, 1-19 – tradycja o ofiarowaniu Izaaka (por. Rz 8, 32; J 3, 16), Wj 12, 1-28 – zabicie baranków paschalnych przed wyjściem z Egiptu, Wj 29, 1-37 – ceremonia starotestamentowej konsekracji kapłanów. Por. A. LÄPPLE, *Od egzegezy do katechezy*, t. 2: *Nowy Testament*, tłum. B. Bielecki, Warszawa 1986, 385-386.

²²² Do ofiary Abła jako typu Eucharystii odwołuje się Hbr 11, 4; 12, 24.

²²³ *Mszal z czytaniem. Niedziele, uroczystości, święta, dni powszednie*, Katowice 1993, 672.

²²⁴ Stary Testament mówi o dziękczynnej ofierze Noego oraz o przymierzu pokoju, jakie Bóg z nim zawarł. Eucharystia jest również dziękczynieniem.

²²⁵ W IV ME możemy dopatrzeć się aluzji do ofiary Noego w przypomnieniu przymierza, które Bóg wielokrotnie zawierał z ludźmi. Por. *Mszal z czytaniem*, 686.

²²⁶ Ofiarowanie Izaaka przez Abrahama dla autora Hbr jest typem ofiary Chrystusa. Por. Hbr 11, 17-19.

²²⁷ *Mszal z czytaniem*, 672.

²²⁸ Melchizedek jako typ Chrystusa – kapłana i króla (Hbr 7, 24; Ps 109, 4) składa ofiarę z chleba i wina.

²²⁹ *Mszal z czytaniem*, 672.

²³⁰ Spotykamy tu kolejne typy Eucharystii: ofiarę baranka paschalnego, mannę na pustyni i wodę ze skały, ucztę przymierza, krew przymierza. Na temat starotestamentalnych typów Eucharystii zob. B. MOKRZYCKI, *Między pierwszym a drugim przyjściem Pana. Sakramenty jako znaki historii zbawienia*, w: *Sakramenty Kościoła posoborowego*, red. H. Bogacki – S. Moysa – Z. Perz, Kraków 1970, 387-419.

²³¹ J. KUDASIEWICZ, „*Ku wolności wyswobodził nas Chrystus*” (Ga 5, 1), „Przegląd Pastoralno-Homiletyczny” 1, 51-54.

²³² Tamże, 51-52.

ność ofiary urzeczywistnia się w pełni, kiedy w Komunii przyjmujemy Ciało i Krew Pana²³³. Drugim ważnym zagadnieniem dotyczącym Eucharystii jest jej paschalny charakter. Skutkiem paschalnej tajemnicy Pana jest zbawienie, wyzwolenie z grzechów oraz nowe życie jako zadatek zmartwychwstania. We Mszy świętej włączamy się w tajemnicę paschalną Chrystusa: umieramy z Nim i w Nim powstajemy do nowego życia²³⁴. Trzecim tematem wysnutym na podstawie tekstów biblijnych jest wymiar eklezjalny²³⁵. Eucharystia w ścisłym tego słowa znaczeniu tworzy Kościół²³⁶. Można także mówić o wymiarze eschatologicznym duchowości eucharystycznej²³⁷. Każda Msza święta jest zapowiedzią i przygotowaniem do paruzji²³⁸.

Podczas udzielania dzieciom Pierwszej Komunii świętej nie stosuje się odrębnych czytań biblijnych. Gdy chodzi o teksty do wyboru, które można stosować przy udzielaniu Komunii świętej poza Mszą świętą oraz w czasie adoracji i procesji eucharystycznych²³⁹, proponowane są czytania i psalmy przewidziane na Msze wotywnie o Najświętszej Eucharystii i o Jezusie Chrystusie Najwyższym i Wiecznym Kapłanie²⁴⁰, o Najdroższej Krwi Chrystusa²⁴¹ i o Najświętszym Sercu Pana Jezusa²⁴².

²³³ IOANNES PAULUS II, *Litterae Encyclicae de Eucharistia eiusque necessitudine cum Ecclesia „Ecclesia de Eucharistia”* (EE) 16, AAS 95 (2003) 7, 444, JAN PAWEŁ II, *Encyklika o Eucharystii w życiu Kościoła „Ecclesia de Eucharistia”*, w: *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, Kraków 2005, 1214.

²³⁴ Tamże 14, AAS 95 (2003) 7, 442, *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, 1212; J. KUDASIEWICZ, „*Ku wolności wyswobodził nas Chrystus*” (Ga 5, 1), „Przegląd Pastoralno-Homiletyczny” 1, 52.

²³⁵ EE 21-24, AAS 95 (2003) 7, 447-449, *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, 1219-1222; J. KUDASIEWICZ, „*Ku wolności wyswobodził nas Chrystus*” (Ga 5, 1), „Przegląd Pastoralno-Homiletyczny” 1, 52-53.

²³⁶ KK 11, AAS 57 (1965), 16, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, 114, KKK 1396, 1416.

²³⁷ EE 18-19, AAS 95 (2003) 7, 445, *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, 1215-1216; J. KUDASIEWICZ, „*Ku wolności wyswobodził nas Chrystus*” (Ga 5, 1), „Przegląd Pastoralno-Homiletyczny” 1, 53-54.

²³⁸ EE 20, AAS 95 (2003) 7, 446, *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, 1217.

²³⁹ *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1985, 63.

²⁴⁰ *Lekcjonarz mszalny*, Tom VII: *Czytania w Mszach obrzędowych, okolicznościowych, wotywnych*, Poznań-Warszawa 1977, 439-460.

²⁴¹ Tamże, 471-482.

²⁴² Tamże, 482-511.

2.2.3. Biblijna historia zbawienia

Katecheza ukazująca biblijną historię zbawienia skierowana jest przede wszystkim do dzieci. To one powinny już od najmłodszych lat poznawać świętą historię, bohaterów biblijnych i główne osoby związane w wiarą chrześcijańską²⁴³. Czytanie tekstów Pisma Świętego, które przybliżają historię zbawienia, jest rozwijaniem poznania wiary. Na to zadanie katechezy składa się przekazanie Symbolu wiary i streszczenie Pisma Świętego²⁴⁴. Streszczenie Pisma Świętego odnosi się od stworzenia świata (Rdz) do zapowiedzi paruzji (Ap).

Biblijna historia zbawienia nie jest tylko zwykłą historią biblijną²⁴⁵, historiografią biblijną²⁴⁶ czy też historią zbawienia w ujęciu dogmatycznym²⁴⁷. W katechezie stosuje się trzy etapy opowiadania historii zbawienia: pierwszym etapem jest Stary Testament, drugim etapem jest życie Jezusa Chrystusa, a trzecim etapem historia Kościoła²⁴⁸. Chodzi oczywiście o historię Kościoła zawartą w Biblii, czyli przede wszystkim Dzieje Apostolskie, Listy Nowego Testamentu i Apokalipsę św. Jana.

²⁴³ Katecheci i duszpasterze powinni pomóc rodzicom w wyborze odpowiednich Biblii dla najmłodszych, które mogą być czytane dzieciom przed zaśnięciem.

²⁴⁴ DOK 85.

²⁴⁵ Historia biblijna może oznaczać formę katechezy biblijnej lub dyscyplinę pomocniczą w biblistyce. Jako forma katechezy historia biblijna jest przedmiotem pomocniczym do nauki katechizmu wprowadzonym do nauki religii w okresie oświecenia. Por., *Historia biblijna*, w: *Encyklopedia Katolicka* (EK), t. 6, red. J. Walkusz i in., Lublin 1993, 946; J. CHARYTAŃSKI, *Biblia w duszpasterstwie, IV. W katechezie*, EK 2, red. F. Gryglewicz – R. Łukaszyk – Z. Sułowski, Lublin 1985, 425. Była to historia religii, a zarazem zbiór przykładów wychowania moralnego. Podręczniki historii biblijnej cechował historyzm i moralizm oraz pomijanie momentu objawienia tkwiącego w wydarzeniach Starego i Nowego Testamentu. Cechy te można odnaleźć jeszcze w podręcznikach historii biblijnej wydawanych w XX wieku. Por. J. CHARYTAŃSKI, *Biblia w duszpasterstwie, IV. W katechezie*, 425. Historia biblijna jest też dyscypliną pomocniczą w biblistyce. Wykładana jest na teologicznych studiach wyższych. Ukazuje wydarzenia historyczne w kontekście prądów religijnych i kulturowych czasów Starego i Nowego Testamentu. Por. *Historia biblijna*, EK 6, 946.

²⁴⁶ Historiografia biblijna jest opisem wydarzeń historycznych zawartych w księgach Starego i Nowego Testamentu, których dobór i interpretacja są zbieżne z celem Biblii przez ukazanie zbawczego charakteru faktów historycznych. Por. J. KUDASIEWICZ, *Historiografia biblijna*, EK 6, 969.

²⁴⁷ Historia zbawienia, która oznacza proces realizacji zbawienia w czasoprzestrzeni ludzkiej, została zaliczona przez Wincentego Granata do traktatów teologii dogmatycznej. Por. W. GRANAT, *Dogmatyka*, EK 4, red. R. Łukaszyk – L. Bieńkowski – F. Gryglewicz, Lublin 1983, 23; Cz. BARTNIK, *Historia zbawienia*, EK 6, 963.

²⁴⁸ DOK 130; PDK 33.

Przy zapoznawaniu dzieci z historią zbawienia będą dochodziły do głosu przykłady ludzi wiary i modlitwy na przestrzeni wieków, a tym samym będzie realizowana formacja moralna i wychowanie do modlitwy jako kolejne zadania katechezy.

2.2.4. Katecheza biblijna w ciągu roku liturgicznego (Cykl niedzielny)

Katecheza biblijna w ciągu roku liturgicznego, kierująca się rytmem poszczególnych niedziel i okresów liturgicznych, wskazana jest dla rodziny pomiędzy innymi cyklami. Można ją rozpocząć na przykład równoległe z biblijną historią zbawienia, z tym, że biblijna historia zbawienia będzie odnosiła się do dzieci najmłodszych, a cykl niedzielny do rodziców i starszych dzieci.

Czytanie tekstów Pisma Świętego, które są przeznaczone na liturgię niedzielną, jest wychowaniem liturgicznym. Przez cykl niedzielny A, B, C rodzina będzie poznawać Chrystusa, aby Go naśladować i upodobnić się do Niego – tym samym będzie realizować również wychowanie moralne, które polega na wychowaniu sumienia, z kierowaną prośbą do Jezusa, by uczynił serce nasze według Serca Swego.

Gdy w rodzinie będą czytane niedzielne czytania biblijne, wówczas katecheza rodzinna będzie pomagać jej uczestnikom w przeżywaniu niedzielnej liturgii i przygotowywać ich do odbioru słowa Bożego. Rodzice mogą również zapoznawać dzieci z głównymi przesłaniami ksiąg biblijnych. Katecheza biblijna nie przyniesie gotowych rozwiązań odnoszących się do każdego problemu i sytuacji życiowej. Nie da też odpowiedzi na wszystkie mogące się pojawić pytania. Jednakże ważne jest, aby rodzice i dzieci przygotowali się do słuchania słowa Bożego w czasie liturgii. Przez czytania ze Starego i Nowego Testamentu Bóg objawia zgromadzeniu liturgicznemu swoje zbawcze plany i wzywa do współpracy w ich urzeczywistnieniu²⁴⁹.

Katechetycy i duszpasterze winni pomóc rodzicom w nabyciu podstawowej wiedzy o liturgicznych czytaniach. Specyfiką liturgicznej proklamacji słowa Bożego jest wzajemne uzupełnianie się tekstów biblijnych pochodzących z różnych ksiąg, a przeznaczonych do czytania na dany dzień. W katechezie biblijnej czytany fragment rozpatrywany jest

²⁴⁹ S. CZERWIK, *Celebracja chrztu, bierzmowania i Eucharystii wychowaniem ku pełnej wolności*, „Przegląd Pastoralno-Homiletyczny” 1, 69; E. OZOROWSKI, *Eucharystia w nauce i praktyce Kościoła katolickiego*, 307.

w kontekście bliższym (wersety poprzedzające i następujące) i dalszym (dana księga, kontekst innych ksiąg biblijnych Nowego Testamentu czy Starego Testamentu, następnie całość Pisma Świętego). Podczas liturgii natomiast pierwsze czytanie związane jest z psalmem responsoryjnym²⁵⁰, a często też wprost nawiązuje do fragmentu Ewangelii. Związek czytań ze Starego Testamentu z fragmentem Ewangelii może polegać na tym, że czytanie starotestamentalne zawiera to zdanie, które w formie cytatu pojawi się we fragmencie Ewangelii. Inny związek zachodzi wówczas, gdy zostaje uwypuklone przeciwieństwo między Starym a Nowym Przymierzem albo podkreślona ciągłość historii zbawienia, czy też fragment ze Starego Testamentu zawiera obietnicę, której wypełnienie ukazuje Nowy Testament²⁵¹.

Rodzice powinni być przygotowani do interpretacji tekstów ze Starego Testamentu w świetle Ewangelii. Oczywiście nie odnosi się to do wszystkich starotestamentalnych fragmentów. Katecheta-rodzic winien zastosować „klucz biblijny”, czyli wyjaśniać w ten sposób tylko te teksty, które tak są traktowane w Nowym Testamencie, oraz „klucz liturgiczny”, który polega na tym, że możliwą interpretację przyjmuje z układu czytań w lekcjonarzu. W lekcjonarzu przy doborze czytań posłużono się zasadą „harmonizacji” oraz „czytania półciąglego”²⁵². Zasada „harmonizacji” polega na takim doborze tekstów ze Starego Testamentu i Nowego Testamentu, „gdy nauka i wydarzenia zawarte w tekstach Nowego Testamentu pozostają w mniej lub więcej wyraźnym odniesieniu do nauki i wydarzeń Starego Testamentu”²⁵³. Przy analizie tekstów mszalnych dobranych według zasady „harmonizacji” pomocna będzie metoda „biblijnych powiązań”²⁵⁴, z którą dzieci powinny się zapoznać w ramach lekcji szkolnych i równie dobrze mogą ją stosować razem z rodzicami. Układ „półciągly” mają teksty czytań z listów apostoelskich, jak i Ewangelii (oprócz okresu Adwentu, Wielkiego Postu i Wielkanocy)²⁵⁵.

²⁵⁰ KONGREGACJA DS. KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW, *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego* 36, w: <http://www.kkbids.episkopat.pl/?id=201>, [20. 06. 2017].

²⁵¹ M. KUNZLER, *Liturgia Kościoła*, 337-338.

²⁵² KOMISJA DS. KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW EPISKOPATU POLSKI, *Wprowadzenie teologiczno-pastoralne do Lekcjonarza mszalnego (WT-PLM)* 66, w: <http://www.kkbids.episkopat.pl/?id=202>, [20. 06. 2017].

²⁵³ Tamże 67; w: <http://www.kkbids.episkopat.pl/?id=202>, [20. 06. 2017].

²⁵⁴ A. DŁUGOSZ – B. STYPUŁKOWSKA, *Wprowadzenie do dydaktyki biblijnej*, 102; *Metody aktywizujące w katechezie*, cz. 1, red. Z. Barciński – J. Wójcik, Lublin 1998, 57-58.

²⁵⁵ Tamże.

Ważne jest też właściwe ustawienie relacji między liturgią słowa a liturgią eucharystyczną²⁵⁶. Słowo Boże nie jest dodatkiem czy wstępem do właściwej liturgii²⁵⁷. Czytane słowo Boże podczas liturgii domaga się odpowiedzi²⁵⁸. Słuchanie słowa Bożego podczas liturgii zmierza ku spotkaniu z Bogiem²⁵⁹. W czytaniu duchowym, jakie ma miejsce podczas liturgii, jak również w czasie indywidualnej modlitwy wierzącego, rozważanie koncentruje się na Chrystusie obecnym i przemawiającym przez czytany lub słuchany tekst biblijny. W pięknych słowach wyraził tę prawdę E. Bianchi: „W każdej liturgii Słowa, w zależności od intensywności naszej wiary, tekst rozwija się na naszych oczach, a Chrystus wyjaśnia go w naszych sercach. On sam przez moc Ducha Świętego daje nam dzisiaj usłyszeć to, co aktualne, zależnie od naszej osobistej wiary, od siły z jaką Go wzywamy, od wspólnej modlitwy. Dlatego *lectio divina* powinna być poprzedzona wysiłkiem modlitewnym. Komentarz nie jest rzeczą najważniejszą, ważniejsze jest przygotowanie serca do czytania Pisma Świętego. Wówczas przychodzi do nas Chrystus i sam głosi Słowo, sam je wyjaśnia”²⁶⁰. Rodzice mogą przygotowywać swoje dzieci do takiego kontaktu ze słowem Bożym tylko wtedy, gdy sami będą ludźmi słuchającymi słowa Bożego w swoim życiu.

2.2.5. Biblijna katecheza powołaniowa prowadzona w rodzinie

Przytoczona wyżej konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* wskazała na to, że rodzice są dla swoich dzieci pierwszymi zwiastunami wiary i pielęgnują właściwe każdemu z nich powołanie, ze szczególną troskliwością powołanie duchowne²⁶¹. Z tego też względu w katechezie rodzinnej nie może zabraknąć elementów katechezy powołaniowej, która będzie pomagała dzieciom w odnajdywaniu swego miejsca w Kościele i społeczeństwie. Katecheza biblijna będzie polegała na wspólnym rozważaniu tekstów biblijnych przybliżających rzeczy-

²⁵⁶ WT-PLM 10, w: <http://www.kkbids.episkopat.pl/?id=202>, [20. 06. 2017].

²⁵⁷ H. SOBECZKO, *Postawy wewnętrzne i zewnętrzne w czynnym uczestnictwie wiernych we Mszy świętej*, 213.

²⁵⁸ B. MOKRZYCKI, *Gody Baranka. Rozważania o Mszy świętej*, Warszawa 1986, 86-88.

²⁵⁹ W. ŚWIERZAWSKI, *Eucharystia Chrystusa i Kościoła*, 42-48.

²⁶⁰ E. BIANCHI, *Przemodlić Słowo. Wprowadzenie w „lectio divina”*, tłum. A. Tronina, Kraków-Tyniec 2001, 42.

²⁶¹ KK 11, AAS 57 (1965), 16, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, 114.

wistość małżeństwa i rodziny oraz tekstów mówiących o powołaniu do wyłącznej służby Bogu.

Czytając biblijne słowa o opuszczeniu przez mężczyznę ojca i matki, aby złączyć się ze swoją żoną tak ściśle, by stać się z nią jednym ciałem (Rdz 2, 24), można przypuszczać, że każdy człowiek w sposób naturalny powołany jest do tego, by żyć w małżeństwie i tworzyć rodzinę. Jednakże kapłani i osoby konsekrowane – żyjące w celibacie – są świadkami innej drogi życiowej. Są to osoby, które chcą być wolne od więzi rodzinnych po to, by wejść w głębszą więź z Bogiem i kochać Go sercem niepodzielnym. W przypadku dziewic konsekrowanych widać to bardzo wyraźnie. Przez liturgiczny obrzęd zostają one zaślubione Jezusowi Chrystusowi, Synowi Bożemu. Stają się znakiem Kościoła – Oblubienicy Chrystusa. W przypadku wyboru życia zakonnego jest to też przede wszystkim wybór Boga, na dalszym miejscu wybór wspólnoty, i nie więzi wspólnotowe są najważniejsze, ale więź każdej z sióstr osobno z Bogiem.

Kapłani przez sakrament święceń wchodzą również w nową relację z Chrystusem, w którego imieniu, w pewnych sytuacjach „in persona Christi”, będą działać. Można powiedzieć, że mężczyźni konsekrowani są przyjaciółmi Oblubienca, którzy przygotowują Chrystusowi lud na gody Baranka, a sami nie są godni rozwiązać Mu sandałów na nogach, ponieważ oblubienica do nich nie należy²⁶². Ze względu na różny stopień święceń, różna jest też ich odpowiedzialność za lud Boży. I tak też inna powinna być więź z Chrystusem diakona, inna prezbitera, jeszcze inna biskupa. W katechezie powołaniowej nie wystarczy mówić o przyjaźni z Jezusem, o wyborze Boga w życiu, o służbie Bogu i ludziom, ponieważ do tego wezwany jest każdy człowiek. Ogólnie mówiąc wobec dziewcząt należy podkreślać naukę o relacjach i uczyć ich nawiązywania osobistej relacji z Chrystusem, by usłyszeć głos Oblubienca, a wobec chłopców należy podkreślać naukę o przyjmowaniu odpowiedzialności za innych i uczyć ich otwarcia na zaproszenie Chrystusa, by przyjąć odpowiedzialność za Kościół²⁶³.

²⁶² Zdjęcie sandała jest w Starym Testamencie symbolem małżeńskim i oznacza zrzeczenie się lub odebranie prawa do zawarcia małżeństwa z osobą, która była danemu człowiekowi obiecana. Por. Pwt 25, 5-10; Rt 4, 7.

²⁶³ Zob. na ten temat artykuł: B. STYPULKOWSKA, *Biblijna katecheza powołaniowa*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” (w druku), w którym zostało poruszone zagadnienie potrzeby odmiennej treści katechetycznej w odniesieniu do chłopców i dziewcząt oraz zagadnień wspólnych dla obu grup.

Biblijna katecheza powołaniowa realizowana w rodzinie, a dotycząca małżeństwa oraz kapłaństwa i życia konsekrowanego, będzie opierała się na tekstach biblijnych przeznaczonych do wykorzystania podczas liturgii sakramentu małżeństwa, sakramentu święceń oraz w dniu ślubów zakonnych i konsekracji dziewic. Ponieważ teksty biblijne przy udzielaniu sakramentu małżeństwa były już podane wyżej, obecnie przedstawione zostaną teksty z liturgii sakramentu święceń oraz uroczystości ślubów zakonnych i konsekracji dziewic.

2.2.5.1. Czytania z Ewangelii do wyboru przy udzielaniu sakramentu święceń

W Lekcjonarzu jest przygotowanych trzynaście fragmentów z Ewangelii do wyboru podczas liturgii słowa. Są to następujące perykopy²⁶⁴: perykopa z Mt 5, 13-16 zatytułowana: „Wy jesteście światłem świata”²⁶⁵; perykopa z Mt 9, 35-37 zatytułowana: „Żniwo wielkie, ale robotników mało”²⁶⁶; perykopa z Mt 10, 1-5a zatytułowana: „Wybór i rozesłanie Apostołów”²⁶⁷; perykopa z Mt 20, 25-28 zatytułowana: „Kto by między wami chciał się stać wielkim, niech będzie waszym sługą”²⁶⁸; perykopa z Łk 10, 1-9 zatytułowana: „Żniwo wielkie, ale robotników mało”²⁶⁹; perykopa z Łk 12, 35-44 zatytułowana: „Szczęśliwi słudzy, których pan zastanie czuwających”²⁷⁰; perykopa z Łk 22, 14-20. 24-30 zatytułowana: „To czyńcie na moją pamiątkę”²⁷¹; perykopa z J 10, 11-16

²⁶⁴ *Lekcjonarz mszalny*, t. VII, 120-130.

²⁶⁵ Tamże, 120. Perykopa ta czytana jest również w 5. tygodniu okresu zwykłego w niedzielę w roku A. Por. B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 82.

²⁶⁶ *Lekcjonarz mszalny*, t. VII, 120. Zbliżona perykopa Mt 9, 32-37 czytana jest również w 14. tygodniu okresu zwykłego. Por. B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 83.

²⁶⁷ *Lekcjonarz mszalny*, t. VII, 121. Perykopa ta czytana jest również w 14. tygodniu okresu zwykłego. Por. B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 83.

²⁶⁸ *Lekcjonarz mszalny*, t. VII, 122. Zbliżona perykopa Mt 20, 17-28 czytana jest również w 2. tygodniu Wielkiego Postu. Por. B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 82.

²⁶⁹ *Lekcjonarz mszalny*, t. VII, 122. Zbliżona perykopa Łk 10, 1-12. 17-20 czytana jest również w 14. tygodniu okresu zwykłego w niedzielę w roku C. Por. B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 93.

²⁷⁰ *Lekcjonarz mszalny*, t. VII, 123. Zbliżona perykopa Łk 12, 32-48 czytana jest również w 19. tygodniu okresu zwykłego w niedzielę w roku C. Por. B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 94.

²⁷¹ *Lekcjonarz mszalny*, t. VII, 124.

zatytułowana: „Dobry pasterz daje życie swoje za owce”²⁷²; perykopa z J 12, 24-26 zatytułowana: „Kto by chciał Mi służyć, niech idzie za Mną”²⁷³; perykopa z J 15, 9-17 zatytułowana: „Nie wyście Mnie wybrali, ale Ja was wybrałem”²⁷⁴; perykopa z J 17, 6. 14-19 zatytułowana: „Uświęć ich w prawdzie”²⁷⁵; perykopa z J 20, 19-23 zatytułowana: „Jak Ojciec Mnie posłał, tak i Ja was posyłam. Weźmijcie Ducha Świętego”²⁷⁶; perykopa z J 21, 15-17 zatytułowana: „Paś baranki moje, paś owce moje”²⁷⁷.

2.2.5.2. Pierwsze czytania do wyboru przy udzielaniu sakramentu święceń

Poza okresem wielkanocnym przy święceniu diakonów jest przygotowane jedno czytanie ze Starego Testamentu jako pierwsze czytanie podczas liturgii słowa. Jest to czytanie z Lb 3, 6-9 zatytułowane: „Lewi-ci mają służyć kapłanom”²⁷⁸ z psalmem responsoryjny Ps 84 (83), 3-4. 5 i 11 z refrenem: „Szczęśliwi, którzy mieszkają w Twym domu”²⁷⁹. Przy święceniu prezbiterów przygotowane jest czytanie z Lb 11, 11b-12. 14-17. 24-25a zatytułowane: „Dam im ducha, który jest w tobie, i będą razem z tobą dźwigać ciężar ludu”²⁸⁰ z psalmem 100 (99), 1-2. 3. 4-5 z refrenem: „Przyjaciel czyni, co Bóg nakazuje”²⁸¹. Przy święceniu prezbiterów i biskupów przygotowane są dwa czytania. Są to w kolejności następujące fragmenty: czytanie z Iz 61, 1-3a zatytułowane: „Powołanie

²⁷² Tamże, 125. Zbliżona perykopa J 10, 11-18 czytana jest również w 4. tygodniu okresu wielkanocnego w niedzielę w roku A, B i C. Por. B. STYPUŁKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 100.

²⁷³ *Lekcjonarz mszalny*, t. VII, 126.

²⁷⁴ Tamże, 127. Perykopa ta czytana jest również w 6. tygodniu okresu wielkanocnego. Por. B. STYPUŁKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 100.

²⁷⁵ *Lekcjonarz mszalny*, t. VII, 128. Zbliżona perykopa J 17, 1-2. 9. 14-26 czytana jest również w uroczystość Jezusa Chrystusa Najwyższego i Wiecznego Kapłana w roku C. Por. B. STYPUŁKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 101.

²⁷⁶ *Lekcjonarz mszalny*, t. VII, 129. Perykopa ta czytana jest również w uroczystość Zesłania Ducha Świętego. Por. B. STYPUŁKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 101.

²⁷⁷ *Lekcjonarz mszalny*, t. VII, 129. Zbliżona perykopa J 21, 15-19 czytana jest również w 7. tygodniu okresu wielkanocnego. Por. B. STYPUŁKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 100.

²⁷⁸ Tamże, 103.

²⁷⁹ Tamże.

²⁸⁰ Tamże, 104.

²⁸¹ Tamże, 105.

proroka²⁸², psalm responsoryjny: Ps 89 (88) 21-22. 25 i 27 z refrenem: „Będę na wieki sławił łaski Pana”²⁸³; czytanie z Jr 1, 4-9 zatytułowane również: „Powołanie proroka”²⁸⁴, psalm responsoryjny: Ps 96 (95), 1-2. 3 i 10 z refrenem: „Całemu światu głosicie Ewangelię”²⁸⁵.

W okresie wielkanocnym przy święceniu diakonów są przygotowane trzy czytania. Są to w kolejności następujące fragmenty: czytanie z Dz 6, 1-7a zatytułowane: „Ustanowienie pierwszych diakonów”²⁸⁶, psalm responsoryjny: Ps 116 B (115), 12-13. 17-18 z refrenem: „Kielich Przymierza to Krew Zbawiciela”²⁸⁷; czytanie z Dz 8, 26-40 zatytułowane: „Diakon Filip nawraca i chrzci Etiopczyka”²⁸⁸, psalm responsoryjny: Ps 23 (22), 1-2a. 2b-3. 4. 5. 6 z refrenem: „Pan mym pasterzem, nie brak mi niczego”²⁸⁹; czytanie z Dz 10, 34a. 37-43 zatytułowane: „Świadcstwo Piotra o zmartwychwstaniu”²⁹⁰, psalm responsoryjny: Ps 117 (116), 1-2 z refrenem: „Idźcie i głosicie światu Ewangelię”²⁹¹. Przy święceniu biskupów i prezbiterów przygotowane jest jedno czytanie. Jest to czytanie z Dz 20, 17-18a. 28-32. 36 zatytułowane: „Uważajcie na samych siebie i na trzodę”²⁹² z psalmem responsoryjny Ps 110 (109), 1-2. 3-4 z refrenem: „Jesteś kapłanem tak jak Melchizedek”²⁹³.

2.2.5.3. Drugie czytania do wyboru przy udzielaniu sakramentu święceń

W Lekcjonarzu są podane najpierw cztery czytania przygotowane do wyboru jako drugie czytanie podczas liturgii słowa bez określenia stopnia święceń. Są to w kolejności następujące fragmenty²⁹⁴: czytanie z Rz 12, 4-8 zatytułowane: „Różne dary w Kościele”²⁹⁵; czytanie z 2 Kor

²⁸² Tamże.

²⁸³ Tamże, 106.

²⁸⁴ Tamże.

²⁸⁵ Tamże, 107.

²⁸⁶ Tamże.

²⁸⁷ Tamże, 108.

²⁸⁸ Tamże, 109.

²⁸⁹ Tamże, 110.

²⁹⁰ Tamże, 111.

²⁹¹ Tamże.

²⁹² Tamże, 112.

²⁹³ Tamże.

²⁹⁴ Tamże, 113-115.

²⁹⁵ Tamże, 113.

4, 1-2. 5-7 zatytułowane: „Głosimy Jezusa Chrystusa jako Pana, a nas jako sługi wasze przez Jezusa”²⁹⁶; czytanie z 2 Kor 5, 14-20 zatytułowane: „Bóg zlecił nam posługę jednania”²⁹⁷; czytanie z Ef 4, 1-7. 11-13 zatytułowane: „Powołanie do budowania Ciała Chrystusowego”²⁹⁸. Przy święceniu diakonów podane jest dodatkowo czytanie z 1 Tm 3, 8-10. 12-13 zatytułowane: „Tajemnica wiary w czystym sumieniu”²⁹⁹. Przy święceniu biskupów i prezbiterów podane jest czytanie z 1 Tm 4, 12-16³⁰⁰. Przy święceniu biskupów podane są dodatkowo cztery czytania. Są to w kolejności następujące fragmenty³⁰¹: czytanie z 2 Tm 1, 6-14 zatytułowane: „Charyzmat Boży przez włożenie rąk”³⁰²; czytanie z Hbr 5, 1-10 zatytułowane: „Jezus wielki arcykapłan na wzór Melchizedeka”³⁰³; czytanie z 1 P 4, 7b-11 zatytułowane: „Dobrzy szafarze różnorodnej łaski Bożej”³⁰⁴; czytanie z 1 P 5, 1-4 zatytułowane: „Żywe przykłady dla owczarni”³⁰⁵.

2.2.5.4. Czytania z Ewangelii do wyboru w dniu ślubów zakonnych i konsekracji dziewic

W Lekcjonarzu jest przygotowanych piętnaście fragmentów z Ewangelii do wyboru podczas liturgii słowa. Są to następujące perykopy³⁰⁶: perykopa z Mt 5, 1-12a zatytułowana: „Osiem błogosławieństw”³⁰⁷; perykopa z Mt 11, 25-30 zatytułowana: „Tajemnice królestwa objawione prostaczkom”³⁰⁸; perykopa z Mt 16, 24-27 zatytułowana: „Kto straci życie z mego powodu, znajdzie je”³⁰⁹; perykopa z Mt 19,

²⁹⁶ Tamże, 114.

²⁹⁷ Tamże.

²⁹⁸ Tamże, 115.

²⁹⁹ Tamże, 116.

³⁰⁰ Tamże.

³⁰¹ Tamże, 117-119.

³⁰² Tamże, 117.

³⁰³ Tamże, 118.

³⁰⁴ Tamże.

³⁰⁵ Tamże, 119.

³⁰⁶ *Lekcjonarz mszalny*, t. VII, 198-211.

³⁰⁷ Tamże, 198. Perykopa ta czytana jest również w 4. tygodniu okresu zwykłego w niedzielę w roku A. Por. B. STYPUŁKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 82.

³⁰⁸ *Lekcjonarz mszalny*, t. VII, 199. Perykopa ta czytana jest również w 14. tygodniu okresu zwykłego w niedzielę w roku A. Por. B. STYPUŁKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 83.

³⁰⁹ *Lekcjonarz mszalny*, t. VII, 200. Zbliżona perykopa Mt 16, 24-28 czytana jest rów-

3-12 zatytułowana: „Beżenni dla królestwa niebieskiego”³¹⁰; perykopa z Mt 19, 16-26 zatytułowana: „Jeżeli chcesz być doskonały, sprzedaj, co posiadasz, i chodź za Mną”³¹¹; perykopa z Mt 25, 1-13 zatytułowana: „Przypowieść o dziesięciu pannach”³¹²; perykopa z Mk 3, 31-35 zatytułowana: „Prawdziwa rodzina Jezusa”³¹³; perykopa z Mk 10, 24b-30 zatytułowana: „Porzucić wszystko dla Chrystusa”³¹⁴; perykopa z Łk 9, 57-62 zatytułowana: „Kto się wstecz ogląda, nie nadaje się do królestwa Bożego”³¹⁵; perykopa z Łk 10, 38-42 zatytułowana: „Marta i Maria przyjmują Chrystusa”³¹⁶; perykopa z Łk 11, 27-28 zatytułowana: „Błogosławieni ci, którzy słuchają słowa Bożego”³¹⁷; perykopa z J 12, 24-26 zatytułowana: „Ziarno, które obumrze, przynosi owoc”³¹⁸; perykopa z J 15, 1-8 zatytułowana: „Kto trwa w Chrystusie, przynosi obfity owoc”³¹⁹; perykopa z J 15, 9-17 zatytułowana: „Prawa przyjaźni z Chrystusem”³²⁰; perykopa z J 17, 20-26 zatytułowana: „Chcę, aby ci, których mi dałeś, byli ze Mną”³²¹.

nież w 18. tygodniu okresu zwykłego. Por. B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 84.

³¹⁰ *Lekcjonarz mszalny*, t. VII, 201.

³¹¹ Tamże, t. VII, 202.

³¹² Tamże, t. VII, 203. Perykopa ta czytana jest również w 32. tygodniu okresu zwykłego w niedzielę w roku A. Por. B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 85.

³¹³ *Lekcjonarz mszalny*, t. VII, 204. Perykopa ta czytana jest również w 3. tygodniu okresu zwykłego. Por. B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 87.

³¹⁴ *Lekcjonarz mszalny*, t. VII, 205.

³¹⁵ Tamże. Zbliżona perykopa Łk 9, 51-62 czytana jest również w 13. tygodniu okresu zwykłego w niedzielę w roku C. Por. B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 93.

³¹⁶ *Lekcjonarz mszalny*, t. VII, 206. Perykopa ta czytana jest również w 16. tygodniu okresu zwykłego w niedzielę w roku C. Por. B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 94.

³¹⁷ *Lekcjonarz mszalny*, t. VII, 207.

³¹⁸ *Lekcjonarz mszalny*, t. VII, 208. Perykopa ta może być czytana przy udzielaniu sakramentu święceń. Por. wyżej.

³¹⁹ *Lekcjonarz mszalny*, t. VII, 208. Perykopa ta czytana jest również w 5. tygodniu okresu wielkanocnego w niedzielę w roku A, B i C. Por. B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 100.

³²⁰ *Lekcjonarz mszalny*, t. VII, 209. Perykopa ta może być czytana przy udzielaniu sakramentu święceń. Por. wyżej. Perykopa ta czytana jest również w 6. tygodniu okresu wielkanocnego w niedzielę w roku A, B i C. Por. B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 100.

³²¹ *Lekcjonarz mszalny*, t. VII, 210. Perykopa ta czytana jest również w 7. tygodniu okresu wielkanocnego. Por. B. STYPULKOWSKA, *Biblijna formacja katechetów*, 101.

2.2.5.5. Pierwsze czytania do wyboru w dniu ślubów zakonnych i konsekracji dziewic

Poza okresem wielkanocnym jest przygotowanych osiem czytań ze Starego Testamentu do wyboru jako pierwsze czytanie podczas liturgii słowa. Są to w kolejności następujące fragmenty³²²: czytanie z Rdz 12, 1-4a zatytułowane: „Wyjdź z twojej ziemi rodzinnej”³²³, psalm responsoryjny: Ps 40 (39), 2ac i 4 ab. 7-8a. 8b-9. 10 i 12 z refrenem: „Przycho-dzę, Boże, pełnić Twoją wolę”³²⁴; czytanie z 1 Sm 3, 1-10 zatytułowane: „Powołanie Samuela”³²⁵, psalm responsoryjny: Ps 63 (62), 2. 3-4. 5-6. 8-9 z refrenem: „Ciebie, mój Boże, pragnie dusza moja”³²⁶; czytanie z 1 Krl 19, 4-9a. 11-15a zatytułowane: „Wyjdź, aby stanąć na górze wobec Pana”³²⁷, psalm responsoryjny: Ps 24 (23), 1-2. 3-4ab. 5-6 z refrenem: „Oto lud wierny, szukający Boga”³²⁸; czytanie z 1 Krl 19, 16b. 19-21 za-tytułowane: „Powołanie Elizeusza”³²⁹, psalm responsoryjny: Ps 40 (39), 2ac i 4 ab. 7-8a. 8b-9. 10 i 12 z refrenem: „Przychodzę, Boże, pełnić Twoją wolę”³³⁰; czytanie z Pnp 2, 8-14 zatytułowane: „Powstań, przy-jaciółko moja, i pójdz”³³¹, psalm responsoryjny: Ps 45 (44), 11-12. 14-15. 16-17 z refrenem: „Chrystus przychodzi, wyjdźcie na spotkanie”³³²; czytanie z Pnp 8, 6-7 zatytułowane: „Miłość jest potężna jak śmierć”³³³, psalm responsoryjny: Ps 84 (83), 3-4. 5-6a. i 8a. 11. 12 z refrenem: „Jak miła, Panie, jest świątynia Twoja”³³⁴; czytanie z Iz 61, 9-11 zatytułowa-ne: „Wielce się weselę w Panu”³³⁵, psalm responsoryjny: Ps 100 (99), 1-2. 3. 4-5 z refrenem: „Stańcie z radością przed obliczem Pana”³³⁶; czy-

³²² Tamże, 173-183.

³²³ Tamże, 172.

³²⁴ Tamże.

³²⁵ Tamże, 174.

³²⁶ Tamże, 175.

³²⁷ Tamże, 176.

³²⁸ Tamże, 177.

³²⁹ Tamże.

³³⁰ Tamże, 178.

³³¹ Tamże, 179.

³³² Tamże.

³³³ Tamże, 180.

³³⁴ Tamże.

³³⁵ Tamże, 181.

³³⁶ Tamże.

tanie z Oz 2, 16. 21-22 zatytułowane: „Poślubię cię sobie na wieki”³³⁷, psalm responsoryjny: Ps 27 (26), 1. 4. 5. 8b-9abc. 9d i 11 z refrenem: „Szukam, o Panie, Twojego oblicza”³³⁸.

W okresie wielkanocnym są przygotowane cztery czytania do wyboru. Są to w kolejności następujące fragmenty³³⁹: czytanie z Dz 2, 42-47 zatytułowane: „Życie wspólne pierwszych chrześcijan”³⁴⁰, psalm responsoryjny: Ps 34 (33), 2-3. 4-5. 6-7. 8-9 z refrenem: „Po wieczne czasy będę chwalił Pana”³⁴¹; czytanie z Dz 4, 32-35 zatytułowane: „Jeden duch i jedno serce wspólnoty chrześcijańskiej”³⁴², psalm responsoryjny: Ps 33 (32), 2-3. 4-5. 11-12. 13-14. 18-19 z refrenem: „Szczęśliwy naród, wybrany przez Pana”³⁴³; czytanie z Ap 3, 14b. 20-22 zatytułowane: „Uczta życia wiecznego”³⁴⁴, psalm responsoryjny: Ps 84 (83), 3-4. 5-6a. i 8a. 11. 12 z refrenem: „Jak miła, Panie, jest świątynia Twoja”³⁴⁵; czytanie z Ap 22, 12-14. 16-17. 20 zatytułowane: „Przyjdź, Panie Jezu!”³⁴⁶, psalm responsoryjny: Ps 45 (44), 11-12. 14-15. 16-17 z refrenem: „Chrystus przychodzi, wyjdźcie na spotkanie”³⁴⁷.

2.2.5.6. Drugie czytania do wyboru w dniu ślubów zakonnych i konsekracji dziewic

W Lekcjonarzu jest przygotowanych dwanaście czytań z Nowego Testamentu do wyboru jako drugie czytanie podczas liturgii słowa. Są to w kolejności następujące fragmenty³⁴⁸: czytanie z Rz 6, 3-11 zatytułowane: „Nowe życie z Chrystusem”³⁴⁹; czytanie z Rz 12, 1-13 zatytułowane: „Oddajcie ciała swoje na ofiarę żywą, świętą, miłą Bogu”³⁵⁰; czytanie z 1 Kor 1, 22-31 zatytułowane: „Głosimy Chrystusa ukrzyżo-

³³⁷ Tamże, 182.

³³⁸ Tamże.

³³⁹ Tamże, 183-188.

³⁴⁰ Tamże, 183.

³⁴¹ Tamże, 184.

³⁴² Tamże, 185.

³⁴³ Tamże.

³⁴⁴ Tamże, 186.

³⁴⁵ Tamże, 187.

³⁴⁶ Tamże.

³⁴⁷ Tamże, 188.

³⁴⁸ Tamże, 189-198.

³⁴⁹ Tamże, 189.

³⁵⁰ Tamże.

wanego³⁵¹; czytanie z 1 Kor 7, 25-35 zatytułowane: „Dziewica troszczy się o sprawy Pana³⁵²; czytanie z Ef 1, 3-14 zatytułowane: „Bóg wybrał nas w Chrystusie, abyśmy byli święci³⁵³; czytanie z Flp 2, 1-4 zatytułowane: „Jednomyślność w służbie Bożej³⁵⁴; czytanie z Flp 3, 8-14 zatytułowane: „Wyzułem się ze wszystkiego, aby pozyskać Chrystusa³⁵⁵; czytanie z Kol 3, 1-4 zatytułowane: „Dążcie tam, gdzie jest Chrystus³⁵⁶; czytanie z Kol 3, 12-17 zatytułowane: „Miłość jest więzią doskonałości³⁵⁷; czytanie z 1 Tes 4, 1-3a. 7-12 zatytułowane: „Wola Bożą jest nasze uświęcenie³⁵⁸; czytanie z 1 P 1, 3-9 zatytułowane: „Miłość Jezusa Chrystusa³⁵⁹; czytanie z 1 J 4, 7-16 zatytułowane: „Jeżeli miłujemy się wzajemnie, Bóg trwa w nas³⁶⁰. Wszystkie czytania oprócz dwóch pochodzą z listów św. Pawła.

Zakończenie

Podczas katechezy rodzinnej mogą być realizowane wszystkie zadania katechezy. Rozwijanie poznania wiary będzie wypełniane głównie przy realizacji katechezy przedstawiającej biblijną historię zbawienia. Wychowanie liturgiczne będzie wielokrotnie podejmowane, najpełniej przy realizacji katechezy biblijnej związanej z sakramentami wtajemniczenia chrześcijańskiego oraz sakramentem małżeństwa, a także podczas realizacji katechezy biblijnej w ciągu roku liturgicznego, opartej na cyklach niedzielnych A, B i C. Formacja moralna będzie realizowana zarówno podczas katechezy biblijnej, jak i podczas przygotowania się rodziny do przyjęcia sakramentów inicjacji chrześcijańskiej przez dzieci, a także w czasie cyklu niedzielnego, podczas którego wierzący poznają Chrystusa, by Go naśladować, oraz podczas katechezy powołaniowej. Wychowanie do modlitwy jest zadaniem wypełnianym przede wszystkim podczas biblijnej modlitwy rodzinnej, której towarzyszą

³⁵¹ Tamże, 191.

³⁵² Tamże.

³⁵³ Tamże, 192.

³⁵⁴ Tamże, 193.

³⁵⁵ Tamże, 194.

³⁵⁶ Tamże, 195.

³⁵⁷ Tamże.

³⁵⁸ Tamże, 196.

³⁵⁹ Tamże.

³⁶⁰ Tamże, 197.

wskazówki i przykład. Wychowanie do życia wspólnotowego i wprowadzenie do misji są wypełniane głównie przez wzajemne rodzinne kontakty oraz przy realizacji katechezy powołaniowej.

W niniejszym artykule przedstawiono podstawowe wskazania dotyczące katechezy rodzinnej, wynikające z dokumentów kościelnych. Ukazanie w tym kontekście problematyki katechezy biblijnej miało na celu zwrócenie uwagi na to zagadnienie. Należy się liczyć z tym, że rodzice nie będą gotowi do prowadzenia katechezy biblijnej. Zadaniem katechetów i duszpasterzy jest pomoc rodzicom w realizacji tego zadania przez odpowiednie materiały, a przede wszystkim przez gotowość odpowiadania na pytania. Umożliwienie zainteresowanym duchowością biblijną, na którą składa się modlitwa biblijna, studium Pisma Świętego oraz nabywanie umiejętności poprawnej interpretacji tekstów biblijnych, aby wprowadzać słowo Boże w życie, oraz zapewnienie odpowiedniej formacji staje się ważnym obowiązkiem dla Kościoła głoszącego słowo Boże.

Biblical Catechesis in the Family Summary

The present paper deals with the biblical catechesis in family in both the theoretical and the practical aspects. The attention is focused mainly on the biblical family prayer and the reading of the Bible. The sources for this publications are the documents of the Second Vatican Council and the post-conciliar documents concerning the catechesis in the domestic Church. First the general directions for the family catechesis resulting from the Church documents were presented, then the advices and ideas for family biblical catechesis resulting from the author's own reflection over catechetical documents.

The purpose of this publication is to draw attention to the problem of family catechesis, to bring closer the problem of biblical catechesis, and to put forward some propositions for the biblical catechesis given in a family.

Słowa kluczowe: katecheza biblijna, katecheza rodzinna, Kościół domowy, modlitwa biblijna.

Keywords: biblical catechesis, family catechesis, domestic Church, biblical prayer.

Bibliografia

1. Źródła

- Benedictus XVI, *Adhortatio apostolica postsynodalis de Verbo Dei in vita et in missione Ecclesiae „Verbum Domini”*, AAS 102 (2010) 11, 681-787; Benedykt XVI, *Posynodalna adhortacja apostolska o słowie Bożym w życiu i misji Kościoła „Verbum Domini”*, Kraków 2010.
- Concilium Vaticanum II, *Constitutio dogmatica Ecclesia „Lumen gentium”*, AAS 57 (1965), 5-71, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 2002, 104-166.
- Concilium Vaticanum II, *Constitutio pastoralis de Ecclesia „Gaudium et spes”*, AAS 58 (1966), 1025-1120; *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 2002, 526-606.
- Concilium Vaticanum II, *Declaratio de educatione christiana „Gravissimum educationis”*, AAS 58 (1966), 728-739; *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim „Gravissimum educationis”*; w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 2002, 314-324.
- Concilium Vaticanum II, *Decretum de apostolatu laicorum „Apostolicam actuositatem”*, AAS 58 (1966), 837-864; *Dekret o apostolstwie świeckich „Apostolicam actuositatem”*; w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 2002, 377-401.
- Franciscus, *Adhortatio apostolica postsynodalis de Amore in Familia „Amoris laetitia”*, AAS 108 (2016) 4, 311-446, Franciszek, *Adhortacja apostolska o miłości w rodzinie „Amoris laetitia”*, Wrocław 2016.
- Ioannes Paulus II, *Adhortatio apostolica de catechesi nostro tempore tradenda „Catechesi tradendae”*, AAS 71 (1979), 1277-1340, Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska o katechizacji w naszych czasach „Catechesi tradendae”*, w: *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1: 1979-1995, Kraków 2006, 7-87.
- Ioannes Paulus II, *Adhortatio apostolica de Familiae Christianae muneribus in mundo humus temporis „Familiaris consortio”*, AAS 74 (1982), 81-191, Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym „Familiaris consortio”*, w: *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1: 1979-1995, Kraków 2006, 89-213.
- Ioannes Paulus II, *Epistula apostolica de Mariali Rosario „Rosarium Virginis Mariae”*, AAS 95 (2003) 1, 5-36, Jan Paweł II, *List apostolski o różańcu świętym „Rosarium Virginis Mariae”*, Kraków 2002.
- Ioannes Paulus II, *Litterae Encyclicae de Eucharistia eiusque necessitudine cum Ecclesia „Ecclesia de Eucharistia”*, AAS 95 (2003) 7, 433-475, Jan Paweł II, *Encyklika o Eucharystii w życiu Kościoła „Ecclesia de Eucharystia”*, w: *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, Kraków 2005, 1199-1258.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2001.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Poznań 1998.

- Lekcjonarz mszalny*, Tom VII: *Czytania w Mszach obrzędowych, okolicznościowych, wotywnych*, Poznań-Warszawa 1977.
- Mszal z czytaniem. Niedziele, uroczystości, święta, dni powszednie*, Katowice 1993.
- Obrzędy bierzmowania według Pontyfikału Rzymskiego*, Katowice 1975.
- Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1988.
- Obrzędy chrztu dzieci według Rytuału Rzymskiego*, Katowice 1972.
- Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*. Wydanie trzecie według drugiego wydania wzorcowego, Katowice 1996.
- Pontyfikał Rzymski odnowiony zgodnie z postanowieniem świętego Soboru Powszechnego Watykańskiego II wydany z upoważnienia papieża Pawła VI poprawiony staraniem papieża Jana Pawła II, *Obrzędy konsekracji dziewic*, wydanie wzorcowe, Katowice 2001.

2. Opracowania

- „*Uważajcie jak słuchacie*” (Łk 8, 18). *Teoria i praktyka lectio divina*, red. H. Witczyk – S. Hareźga, Kielce 2003.
- Allen L.C., *The Psalms*, Texas 1987.
- Beauchamp P., *Psalmy nocą i dniem*, tłum. M. Figarski, Warszawa 1985.
- Benoit P., *Eucharystia*, w: *Słownik teologii biblijnej*, red. X. Léon-Dufour, tłum. K. Romaniuk, Poznań 1990, 265-271.
- Bianchi E., *Przemodlić Słowo. Wprowadzenie do lectio divina*, tłum. A. Tronina, Kraków-Tyniec 1998.
- Billert A., *Doświadczenia parafialne*, „Znak” 13 (1961) 85-86, 1011-1016.
- Borowski M., *Psalmy. Komentarz biblijno-ascetyczny*, Kraków 1983.
- Brzegowy T., *Psalmy i inne pisma*, Tarnów 1997.
- Charytański J., *Biblia w duszpasterstwie, IV. W katechezie*, „Encyklopedia katolicka”, t. 2, red. F. Gryglewicz – R. Łukaszyk – Z. Sułowski, Lublin 1985, 425.
- Czerwik S., *Celebracja chrztu, bierzmowania i Eucharystii wychowaniem ku pełnej wolności*, „Przegląd Pastoralno-Homiletyczny”: *Eucharystia i wolność*, 1 (1997), 56-81.
- Długosz A. – Stypułkowska B., *Wprowadzenie do dydaktyki biblijnej*, Kraków 2000.
- Ferguson E., *Anhanasius' Epistola ad Marcellium in interpretationem Psalmorum*, „Studia Patristica” 16 (1985), 295-308.
- Gądecki S., *Wstęp do pism janowych*, Gniezno 1991.
- Gniłka J., *Jezus z Nazaretu. Orędzie i dzieje*, tłum. J. Zychowicz, Kraków 1997.
- Gniłka J., *Teologia Nowego Testamentu*, tłum. W. Szymona, Kraków 2002.
- Granat W., *Dogmatyka*, „Encyklopedia Katolicka”, t. 4, red. R. Łukaszyk – L. Bieńkowski – F. Gryglewicz, Lublin 1983, 23.
- Gross M. – Reinelt M., *Das Buch der Psalmem*, t. 1: Ps 1-72, Düsseldorf 1978; t. 2: Ps 73-150, Düsseldorf 1980.
- Gryglewicz F., *Przemówienie w Kafarnaum*, w: *Egzegeza Ewangelii św. Jana. Kluczowe teksty i tematy teologiczne*, red. F. Gryglewicz, Lublin 1992, 41-61.
- Gryglewicz F., *Winy krzew*, w: *Egzegeza Ewangelii św. Jana. Kluczowe teksty i tematy teologiczne*, red. F. Gryglewicz, Lublin 1992, 93-111.

- Henrici P., „*To czynicie na Moją pamiątkę*” (*Ofiara Chrystusowa i ofiara wiernych*), tłum. T. Sotowska, w: *Eucharystia*, „Kolekcja Communio” t. 1, Poznań-Warszawa 1986, 151-161.
- Historia biblijna*, „Encyklopedia Katolicka”, t. 6, red. J. Walusz i in., Lublin 1993, 946.
- Jan Paweł II i Benedykt XVI rozważają Psalmy*, wpraw. W. Chrostowski, Izabelin-Warszawa 2006.
- Kamiński R., *Biblia w życiu parafii i małych wspólnot religijnych*, w: *Biblia w nauczaniu chrześcijańskim*, red. J. Kudasiewicz, Lublin 1991, 139–168.
- Kanior M., *Historia monastycyzmu chrześcijańskiego*, t. 1: *Starożytność (wiek III-VIII)*, Kraków 1993.
- Kochel J., *W Szkole Słowa Bożego. Medytacje w rytmie lectio divina*, Opole 2001.
- Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1985.
- Księga Psalmów*, oprac. S. Łach, Poznań 1990.
- Kudasiewicz J., „*Ku wolności wyswobodził nas Chrystus*” (*Ga 5, 1*). *Biblijna teologia i duchowość Eucharystii*, „Przegląd Pastoralno-Homiletyczny”: *Eucharystia i wolność*, 1 (1997), 41-47.
- Kudasiewicz J., *Historiografia biblijna*, „Encyklopedia Katolicka”, t. 6, red. J. Walusz i in., Lublin 1993, 969.
- Kudasiewicz J., *Modlitwa Biblią. Wprowadzenie do lectio divina*, Kielce 2000.
- Kudasiewicz J., *Proforystyka pastoralna. Pismo Święte jako księga Ludu Bożego*, w: *Wstęp ogólny do Pisma Świętego*, red. J. Szlaga, Poznań-Warszawa 1986, 221–275.
- Kudasiewicz J., *Teksty ustanowienia Eucharystii*, w: *Biblia o Eucharystii*, red. S. Szymik, Lublin 1997, 64-66
- Kudasiewicz J., *Teologia Ewangelii synoptycznych*, w: *Teologia Nowego Testamentu*, red. F. Gryglewicz, t. 1, Lublin 1986, 45-52.
- Kunzler M., *Liturgia Kościoła*, Poznań 1999.
- Langkammer H., *Mały słownik biblijny*, Wrocław 1993.
- Läpple A., *Eucharystia. Ustanowienie, historia, uczestnictwo*, tłum. M. Ruta, Kraków 1997.
- Läpple A., *Od egzegezy do katechezy*, t. 2: *Nowy Testament*, tłum. B. Bielecki, Warszawa 1986.
- Łabendowicz S., *Katecheza dorosłych Kościoła posoborowego w świetle dokumentów i literatury katechetycznej*, Radom 2007.
- Majcher E., *Współdział rodziców w katechizacji parafialnej*, w: *W służbie Ludowi Bożemu. Powołanie człowieka*, red. B. Bejze, t. 6, Poznań-Warszawa 1983, 437-451.
- Majka J., *Problem katechizacji dorosłych na tle współczesnej rzeczywistości religijno-społecznej*, w: *W służbie Ludowi Bożemu. Powołanie człowieka*, red. B. Bejze, t. 6, Poznań-Warszawa 1983, 437-451.
- Masini M., *Wprowadzenie do lectio divina. Teologia, metoda, duchowość, praktyka*, tłum. B. Żurowska, Kraków 2001.
- Metody aktywizujące w katechezie*, cz. 1, red. Z. Barciński – J. Wójcik, Lublin 1998.
- Mędała S., *Chrystologia Ewangelii św. Jana*, Kraków 1993

- Mędała S., *Chwała Jezusa (Ewangelia wg św. Jana) w: Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych*, t. 10: *Ewangelia św. Jana, Listy Powszechne, Apokalipsa*, red. J. Frankowski – R. Bartnicki, Warszawa 1992, 13-59.
- Miller P., *Ineterpreting the Psalms*, Philadelphia 1986.
- Mokrzycki B., *Gody Baranka. Rozważania o Mszy świętej*, Warszawa 1986.
- Mokrzycki B., *Między pierwszym a drugim przyjściem Pana. Sakramenty jako znaki historii zbawienia*, w: *Sakramenty Kościoła posoborowego*, red. H. Bogacki – S. Moysa – Z. Perz, Kraków 1970, 387-419.
- Murawski R., *Kierunki i formy pracy katechetycznej z dorosłymi w parafii*, „*Śląskie Studia Teologiczno-Historyczne*” 13 (1980), 65-80.
- Murphy R., *Odpowiedzi na 101 pytań o Psalmi i inne Pisma*, tłum. A. Wałęcki, Kraków 2004.
- Ozorowski E., *Eucharystia w nauce i praktyce Kościoła katolickiego*, Poznań 1990.
- Pieszczoch Sz., *Patrologia*, t. 1: *Działalność Ojców*, Gniezno 1994.
- Ravasi G., *Psalmi modlitwą ludu Bożego*, tłum. F. Gołębiowski, Częstochowa 1998.
- Romaniuk K., *Sakramentologia biblijna. Zarys teologii sakramentów dla teologów, katechetów, duszpasterzy*, Warszawa 1991.
- Schneider T., *Znaki bliskości Boga. Zarys sakramentologii*, tłum. J. Tyrawa, Wrocław 1990.
- Secondin B., *Modlitewna lektura Pisma Świętego*, tom I: *Zasady, przykłady i metoda medytacji lectio divina w grupie i dla osób indywidualnych*, tłum. A. Ryndak-Laciuga, Kraków 2006.
- Secondin B., *Modlitewna lektura Pisma Świętego*, tom II: *27 przykładów, aby nauczyć się medytacji Lectio divina*, tłum. A. Ryndak-Laciuga, Kraków 2006.
- Skowronek A., *Z teologii chrztu*, w: S. Czerwik – J. Kudasiewicz – J. Łach – A. Skowronek, *Sakrament chrztu. Liturgia, teologia, Pismo Święte*, Katowice 1973, 9-74.
- Sobeczko H., *Postawy wewnętrzne i zewnętrzne w czynnym uczestnictwie wiernych we Mszy świętej*, „*Ruch Biblijno-Liturgiczny*” 42 (1989) 3, 207-224.
- Stead G.C., *St. Athanasius on the Psalms*, „*Vigiliae Christianae*” 39 (1985), 65-78.
- Stypułkowska B., *Biblijna formacja katechetów*, Częstochowa 2015.
- Stypułkowska B., *Katecheza biblijna w parafii skierowana do osób dorosłych*, „*Analecta Cracoviensia*” 46 (2014), 155-170.
- Stypułkowska B., *Katecheza biblijna w parafii skierowana do różnych grup dorosłych*, „*Polonia Sacra*” 21 (2017) 2 (47), 103-119.
- Stypułkowska B., *Przygotowanie do Mszy świętej w ramach szkolnej katechezy biblijnej*, „*Częstochowskie Studia Teologiczne*” 35-36 (2007-2008), 177-196.
- Stypułkowska B., *Zagadnienie szkolnej katechezy biblijnej kandydatów do sakramentu bierzmowania w perspektywie chrystocentrycznej*, „*Częstochowskie Studia Teologiczne*” 33 (2005), 147-165.
- Szłaga J., *Biblijne przekazy o Eucharystii*, w: *W blasku Eucharystii. Materiały z sympozjum: „Eucharystia w dziejach Kościoła na ziemiach polskich ze szczególnym uwzględnieniem Śląska” oraz z XXVI Wrocławskich Dni Duszpasterskich*, red. I. Dec, Wrocław 1996, 145-151.
- Szpet J. – Jackowiak D., *Lekcje religii szkołą wiary*, Poznań 1996.
- Św. Atanazy, *List do Marcelina o interpretacji psalmów*, tłum. A. Tronina, „*Vox Patrum*” 10 (1990) 18, 310-315.

- Świerżawski W., *Eucharystia Chrystusa i Kościoła*, Kraków 1983.
- Tomkiel A., *Ojcowie Kościoła uczą nas modlitwy*, Warszawa 1995.
- Tronina A., *Teologia psalmów. Wprowadzenie do lektury Psalterza*, Lublin 1995.
- Weismayer J., *Pełnia życia. Zarys historii i teologii chrześcijańskiej duchowości*, Kraków 1993.
- Wons K., *Jak żyć słowem Bożym na co dzień*, Kraków 2000.
- Zatorski W., *Psalmi – szkoła mądrości*, Kraków-Tyniec 1998.
- Zatorski W., *Usłyszeć słowo Boże. Praktyka lectio divina*, Kraków 1999.

3. Netografia

- Komisja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski, *Wprowadzenie teologiczno-pastoralne do Lekcjonarza mszalnego*, <http://www.kkbids.episkopat.pl/?id=202>, [20. 06. 2017].
- Hiżycki Sz., *Czy mnich może złamać obietnicę daną przełożonemu? O pewnym prowokującym wątku w XVII „Rozmowie” Jana Kasjana*, w: <http://ps-po.pl/2017/06/29/czy-mnich-moze-zlamac-obietnice-dana-przelezonemu-o-pewnym-prowokujacym-watku-w-xvii-rozmowie-jana-kasjana/>, [01. 07. 2017].
- Dyrektorium o Mszach świętych z udziałem dzieci*, w: <http://www.kkbids.episkopat.pl/?id=97>, [20. 06. 2017].
- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, w: <http://www.kkbids.episkopat.pl/?id=201>, [20. 06. 2017].
- Rollin B., *Jak żyć dzisiaj Regułą św. Benedykta. Komentarz do Reguły*, red. S. Wirpszanka, Kraków-Tyniec 2005, w: <http://ps-po.pl/2014/03/01/kim-powinien-byc-mnich-powrot-do-zrodel-o-duchowosci-monastycznej-cz-3/>, [29. 04. 2016].
- Wskazania Konferencji Episkopatu Polski dotyczące przygotowania do przyjęcia sakramentu bierzmowania*, w: <http://episkopat.pl/wskazania-konferencji-episkopatu-polski-dotyczace-przygotowania-do-przyjecia-sakramentu-bierzmowania/>, [26. 07. 2017].